

VERTAISOPPIMINEN JA METSÄNOMISTAMINEN

Kokeiluja Pirkanmaan vertaismetsä -
hankkeessa

Lilli Kero

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Metsätalouden
koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Metsätalous

LILLI KERO:

Vertaisoppiminen ja metsänomistaminen
Kokeiluja Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeessa

Opinnäytetyö 52 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Toukokuu 2014

Tämä opinnäytetyö tehtiin Metsäkeskuksen Pirkanmaan alueyksikössä toteutettavalle Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeelle. Kyseessä on kehitys- ja koulutushanke, jonka kohderyhmänä ovat metsänomistajat. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten vertaisoppiminen soveltuu metsänomistajien kouluttamiseen.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin havainnoimalla kahden vertaisoppimisryhmän tapaamisia, joissa mukana oli yhteensä 13 metsänomistajaa ja kolme metsäammattilaista. Havainnoinnin lisäksi metsänomistajille tehtiin kysely, jossa kartoitettiin heidän näkemyksiään vertaisoppimisen eduista ja ongelmista. Metsänomistajat pitivät vertaisoppimista metsäalalle erittäin hyvin soveltuvana ja toivovat lisää vertaisoppimiseen perustuvaa koulutusta, sillä muiden kokemukset ja erilaiset toimintamallit kiinnostavat monia metsänomistajia. Metsäammattilaiset pitivät vertaisoppimista hyvänä mahdollisuutena jakaa metsäalan tietoutta sekä avata metsänomistajille uusia näkökulmia.

Vertaisoppimisen tuomat edut antavat merkittävää lisäarvoa metsänomistajien koulutukseen. Kokemusten jakaminen vertaisten kesken ja niistä oppiminen tuovat esille uusia näkökulmia ja toimintamalleja oman metsätilan hoitoon. Ohjaamisen tukemiseksi vertaisoppimisryhmien vetäjille on hyvä järjestää koulutusta kyseisen oppimismuodon perusteista ja työkaluista.

Asiasanat: metsänomistaja, vertaisoppiminen, metsänomistajien koulutus, Pirkanmaan vertaismetsä -hanke

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Forestry Engineering

LILLI KERO:

Peer learning and forest ownership
Experiments in the Pirkanmaa peer forest –project

Bachelor's thesis 52 pages, appendices 2 pages
May 2014

The aim of this study was to gather information about suitability of peer learning in training forest owners. The study was commissioned by The Finnish Forest Center, specifically the Peer Forest Project of Pirkanmaa Region in Southern Finland.

The theoretical part of this study explores the history of learning in groups, benefits and challenges of peer learning as well as group dynamics. The section includes also analysis of other peer learning studies and presentation of the project. The second part of the study consists of observation of peer learning groups and that the survey conducted with forest owners and groups leaders.

The majority of participants believed that peer learning is very suitable for the type of training of forest owners. Forest owners wish for more peer learning-based education. In their opinion discussion and sharing experiences are the best ways to learn more about forests. Leaders of groups stated that they have had some problems planning the peer learning meetings, so it would be good to train leaders to their own role at groups.

The findings indicate that peer learning is desired and preferred operating model when learning forestry matters.

Key words: forest owner, peer learning, forest owner's education, The Finnish Forest Center

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	RYHMÄ OPPIMISEN TYÖVÄLINEENÄ.....	8
2.1	Ryhmässä oppimisen ja yhteistoiminnallisuuden alkuperä	8
2.2	Ryhmä oppimisen tukena ja haasteena	9
2.3	Ryhmän vaiheittainen kehitys.....	11
2.4	Roolit vertaisoppimisryhmissä	12
2.5	Kommunikaatio- ja valtasuhteet	13
2.6	Yhteistoiminnallinen oppiminen aikuiskoulutuksen tukena.....	15
2.7	Kilpailullisuus yhteistoiminnan rajoittajana	16
3	TUTKIMUKSIA VERTAISOPPIMISEN HYÖDYNTÄMISESTÄ	17
3.1	Metsänomistajien väliset verkostot tiedonvälityksen tukena.....	17
3.2	Naapuruussuhteet metsänhoidon suunnannäyttäjänä.....	17
3.3	Eurooppalaiset metsänomistajat kiinnostuneita vertaisten tuesta	18
3.4	Pienryhmätoiminta osana maatalouden harjoittamista	18
3.5	Vertaisryhmien käyttö työyhteisöjen apuna	19
3.6	Tutkimustulosten yhteenvedoa	20
3.6.1	Vertaisoppimisryhmien edut	20
3.6.2	Haasteet vertaisoppimisryhmissä.....	20
4	HANKKEEN ESITTELY	22
4.1	Pirkanmaan vertaismetsä -hanke	22
4.2	Kohderyhmänä pirkanmaalaiset metsänomistajat.....	22
4.3	Hankkeen tavoitteet	23
4.4	Toimenpiteet	24
4.4.1	Vertaisoppimisryhmien toiminta.....	24
4.4.2	Hankkeen muut toimenpiteet ja tilaisuudet.....	25
5	MENETELMÄT JA AINEISTOT	27
5.1	Tutkimusmenetelmät	27
5.2	Vertaisoppimisryhmien muodostaminen	28
5.3	Ryhmien rakenne	29
5.4	Ensimmäiset vertaisoppimistapaamiset	30
6	VERTAISRYHMÄT JA KOKEMUKSIA NIIDEN TOIMINNASTA.....	34
6.1	Roolien jakautuminen vertaisoppimisryhmissä	34
6.2	Vuorovaikutus- ja kommunikaatiosuhteet vertaisoppimisryhmissä.....	35
6.3	Pilottiretkeily	37
7	NÄKEMYKSIÄ VERTAISOPPIMISRYHMIEN ONNISTUMISESTA	39
7.1	Koulutusta ohjaajien tueksi.....	39

7.2 Aktiiviset vertaisryhmäläiset	41
7.3 Esille tulleet vahvuudet ja heikkoudet vertaisoppimisessa.....	42
8 KEHITYSEHDOTUKSIA VERTAISOPPIMISTOIMINTAAN	46
POHDINTA.....	47
LÄHTEET.....	48
LIITTEET	51
Liite 1. Kyselylomake metsänomistajille.....	51
Liite 2. Kyselylomake vertaisoppimisryhmien vetäjille	52

1 JOHDANTO

Metsäala on jatkuvassa muutoksessa ja elää uusien toimintamallien sekä ajatusmaailmoiden aikaa. Muutokset tuovat jatkuvaa tarvetta koulutuksille niin metsäammattilaisten kuin metsänomistajienkin keskuudessa. Vanhojen koulutusmallien rinnalle on toivottu uudistuvia tapoja kehittää ja jakaa metsäosaamista.

Vertaisoppimisen tarkoituksena on hyödyntää kokemusperäistä tietoa jakamalla sitä vertaisten kesken. Vertaisoppimista on hyödynnetty useilla eri koulutusaloilla sekä -asteilla. Esimerkiksi maataloudessa on testattu ryhmätoimintaan nojautuvaa koulutusmuotoa, myös erilaiset terapiaryhmät hyödyntävät vertaisoppimisen mahdollisuuksia ja luokkamuotoisessa opetuksessa pyritään tuomaan vaihtoehtoja perinteisen opettajälähtöisen opetustyylin rinnalle.

Vertaisoppimisen tuomat mahdollisuudet on koettu kokeilemisen arvoisiksi myös metsäalan koulutuksissa. Metsänomistajat ovat myös itse toivoneet kyseisen toimintamallin käyttöönottoa heille järjestettäviin koulutuksiin. Uutena oppimismallina vertaisoppiminen toisi metsäalalle luentopohjaisen koulutuksen lisäksi myös kokemuksiin ja keskusteluun perustuvaa tiedon jakoa niin metsäammattilaisten kuin metsänomistajien kesken. Ryhmän mukana on aina metsäammattilainen, jonka rooli on ohjaava.

Pirkanmaan vertaismetsä -hanke pyrkii tuomaan vertaisoppimisen osaksi metsänomistajien koulutusta. Hankkeen tavoitteena on saada koulutuksiin ja tapahtumiin yhteensä 1500 osallistujaa vuoden 2014 loppuun mennessä. Tällä hetkellä koulutuksiin on osallistunut 1468 metsänomistajaa. Vertaisoppimisryhmiä järjestetään yhteensä 10 kappaletta. Opinnäytetyössäni paneudun kahden vertaisoppimisryhmän toimintaan. Ryhmille järjestettiin oppimistilaisuuksia osallistujien valitsemista aiheista niin sisällä kuin maastossa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on osana Pirkanmaan vertaismetsä -hanketta selvittää vertaisoppimisen soveltuvuutta metsänomistajien koulutukseen. Vertaisoppiminen on kasvavassa roolissa opetusmuotona, joten pyrin selvittämään sen mahdollisuuksia ja

ongelmakohtia kokemusten perusteella, joita Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen edetessä ilmenee.

Opinnäytetyöni aineisto koostuu kahden vertaisoppimisryhmän tapaamisten havainnoinneista sekä vertaisoppimisryhmiin osallistuneille tehdystä kyselystä. Opinnäytetyö tehtiin Tampereen ammattikorkeakoulun metsätalouden koulutusohjelmassa ja sen tilaajana oli Metsäkeskuksen Pirkanmaan vertaismetsä -hanke.

Opinnäytetyön rakenne koostuu teoriaosuudesta, jossa käsittelemme ryhmän toimintaa ja sen tuomia etuja sekä ongelmia oppimisen apuvälineenä. Tuon työssäni esille myös muita tutkimuksia, joita vertaisoppimisesta on tehty. Teoriaosuuden jälkeen esittelen Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen toimintaa ja tavoitteita. Näiden jälkeen paneudun vertaisoppimisryhmien analysointiin ja metsänomistajien kokemuksiin vertaisoppimisesta.

2 RYHMÄ OPPIMISEN TYÖVÄLINEENÄ

2.1 Ryhmässä oppimisen ja yhteistoiminnallisuuden alkuperä

Ryhmässä oppimista on tutkittu alun perin heimojen toimintaa sekä oppipoika-mestari-suhteita analysoimalla. Näiden tutkimusten pohjalta Yhdysvaltalaiset antropologit Jean Lave sekä Etienne Wengerin loivat käsitteen ”käytäntöyhteisö” (communities of practice). (Lave & Wenger 1991.) Näissä yhteisöissä jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja oppivat huomaamatta toisiltaan. Säännöllisesti vuorovaikutuksessa olevia käytäntöyhteisöjä voidaan kutsua myös teemaryhmiksi, osaamisverkostoiksi tai intensiiviryhmiksi. Nykyajan käytäntöyhteisöjä voi syntyä työpaikoilla, harrastuksissa ja muussa vapaa-ajan toiminnassa. (Repo-Kaarento 2007, 19.)

Ideaali tilanne vertaisryhmien kannalta olisi, että ryhmät kokoontuvat myös järjestettyjen tapaamiskertojen ulkopuolella ja jatkavat toimintaansa ydinryhmänä kiinnostuksen aiheidensa mukaan. Näin Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen luomat nykypäivän käytäntöyhteisöt loisivat pohjan yhteistoiminnallisuuden käytössä myös metsäalalla.

Yhteistoiminnallisen oppimisen (cooperative learning) pääperiaate on jakaa suuret opiskeluryhmät keskusteleviin ja yhteistä päämäärää koskevia tehtäviä tekeviin pienryhmiin. Tämä pedagoginen suuntaus on syntynyt 1970-luvulla ja pohjautuu 1930–1950-luvuilla tehtyihin sosiaalipsykologisiin ryhmädynamiikan tutkimuksiin. (Repo-Kaarento 2007, 34.) Yhteistoiminnallisuuden kasvatustieteelliset juuret ulottuvat aina 1600-luvulle saakka, jolloin tšekkiläinen opettaja Johan Amos Comenius käytti oppilaitaan toistensa opettajina. Euroopassa oli jo 1970-luvulla kouluja (Lancasterin koulut), joissa oppilaat toimivat opettajina nuoremmille oppilaille. (Saloviita 2006, 20–21.)

1960-luvun lopulla amerikkalaiset David Johnson ja Roger Johnson kehittivät ryhmädynamiikkaa käsittelevien tutkimusten pohjalta yhteistoiminnallisen oppimisen mallin. Tätä mallia ja sen käyttöönottoa opetettiin mm. Minnesotassa opiskeleville opettajakandidaateille. (Saloviita 2006, 22.)

Suomalaiseen koululaitokseen ryhmätyöhön perustuvat menetelmät toi kasvatustieteen professori Matti Koskiniemi 1940-luvulla, mutta itse yhteistoiminnallinen oppiminen levisi Suomeen varsin myöhään. Kotimaassamme suurin vaikuttaja oli kielididaktiikan professori Viljo Korhonen. Hänen aloitteestaan saatiin käännettyä suomeksi Johnsoneiden tekemä, ensimmäinen ryhmädynamiikkaa käsittelevä teos. Oppimismuoto levisi pian sekä opettajakoulutukseen että opettajien täydennyskoulutuksen osaksi (Saloviita 2006, 21–23.)

Nykyisin vuorovaikutukseen perustuvaa oppimista korostetaan ja tutkitaan siinä määrin, että koulutuksesta keskusteltaessa on siirrytty omaksumis-käsitteestä osallistumisen vaalimiseen. Tätä osallistumiseen perustuvaa oppimisprosessia voidaan yleisesti kutsua sosiaalisesti oppimiseksi. Keskeisimmäksi tutkimuskohteeksi on muodostunut yhteistoiminnallinen oppiminen ja sen vaatimukset etenkin oppimisympäristön suhteen. (Rauste- Von Wright, Von Wright & Soini 2003, 59–62.)

2.2 Ryhmä oppimisen tukena ja haasteena

Vaikka ryhmätyöskentelyä pidetään oppimisen perustyövälineenä, ei sen tavoitteellista käyttöä oppimisen edistäjänä vielä tunneta kovin hyvin. On esitetty argumentteja, joiden mukaan ryhmä edistää oppimista sekä yksilön että koko ryhmän tasolla. (Repo-Kaarento 2007, 24.)

Ryhmätoiminnan yksi oppimista edistävästä tekijöistä on sen jäsenilleen tarjoamat sosio-kognitiiviset ristiriidat (socio-cognitive conflict). Näillä ristiriidoilla tarkoitetaan yksilöiden välisten näkökulmien välisiä eroja, jotka usein aiheuttavat keskustelua ja pohdintaa. Sosio-kognitiiviset ristiriidat voivat saada oppimisen kehittymään uudelle tasolle, kun toiminta ja/tai ajattelu saa uusia toimintamalleja. Kuitenkin ryhmädynamiikasta ja sen jäsenistä riippuen sosio-kognitiiviset ristiriidat voivat myös pakottaa osan jäsenistä pidättäytymään omassa kannassaan. (Repo-Kaarento 2007, 24.) Sosio-kognitiiviset ristiriidat liittyvät aina sosiaaliseen kanssakäymiseen, eivätkä muodostu yksilön sisäisinä ristiriitoina.

Ohjaajan rooli vertaisoppimisessa onkin tärkeä ja haasteellinen. Hänen tulee herättää keskustelua ja luoda ilmapiiriä, jossa sosio-kognitiiviset ristiriidat eivät pakota jäseniä

pidättäytymään omissa kannoissaan, vaan saamaan ryhmäläisiä heräämään myös muiden toimintamallien (esimerkiksi metsänkäyttömuotojen) hyväksymiseen ja mahdolliseen käyttöönottoon. Ryhmänvetäjän tulee ohjata vertaisryhmän toimintaa oikeaan suuntaan, muttei olla esillä tietoutensa kanssa liiaksi, jotta ryhmäläisten omalle keskustelulle jää tilaa.

Sosio-kognitiivinen konflikti ei yksin riitä oppimisen perustaksi. Yhtä tärkeää on löytää esitetyistä näkökulmista sopivin vaihtoehto ristiriidan ratkaisemiseksi. Tällöin oppiminen saa tarkoituksenmukaisen ja parhaan hyödyn ristiriidalta. (Nieminen 2009, 28–29.) Esimerkkinä sosio-kognitiivisesta ristiriidasta voidaan pitää tilannetta, jossa ryhmänjäsenien keskinäiset näkemykset eroavat ratkaisevasti toisistaan. Metsäalalla vallitsevien metsänhoidollisten käsitysten myötä ristiriita voi syntyä esimerkiksi puulajivalinnasta. Kun metsänomistaja A on mieltynyt istuttamaan kuusta, mutta ryhmän toinen jäsen, B, on männyn istutuksen kannalla, joutuvat molemmat käsittelemään ristiriitatilanteen uudesta näkökulmasta. Kumpikin joutuu perustelevaan omia käsityksiään sekä itselleen, että ryhmälle ja muuttamaan mahdollisesti käsityksiään esille nousseen ristiriidan seurauksena.

Muut koetut ristiriidat voivat liittyä esimerkiksi ryhmänjäsenten sosiaalisiin rooleihin, siviilielämään tai ryhmän ulkopuolisiin tekijöihin. Nämä tekijät voivat pysäyttää ryhmän kehityksen, mikäli ratkaisua konfliktiin ei löydetä. (Kopakkala 2005, 190–204.) Vertaisryhmätoiminta yhdessä ryhmänjäsenen henkilökohtaisen ajattelumaailman kanssa kasvattaa osallistujista ongelmanratkaisijoita. Kun henkilö tiedostaa, että ristiriitojen ratkaisemiseksi on löydettävä uusia menetelmiä ja asenteita, on lähtökohdat ongelmanratkaisuun kattavat. Taidon oppiminen vaatii kuitenkin harjoittelua harjoittelun perään, mitä vertaisoppimisryhmät tarjoavat kaikille ikäryhmästä riippumatta. (Sahlberg & Leppilampi 1994, 148–149.)

Ristiriitojen lisäksi toinen tärkeä tekijä, joka korostaa ryhmän tehokkuutta oppimisen apuvälineenä on motivaation edistäminen. Kun ryhmällä on yhteinen päämäärä, jonka eteen ponnistellaan, on jokaisen jäsenen paneutuminen tärkeää ja vaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen. Yhteinen päämäärä usein myös innostaa jatkamaan, kun oma motivaatio aihetta kohtaan alkaa hiipua. Oppiminen muodostuu ryhmän yhteiseksi prosessiksi, eikä yksilö ole vastuussa vain omasta oppimisestaan. (Repo-Kaarento 2007, 25.) Yksilö hyötyy ryhmän yhteistoiminnasta sekä tiedollisesti, taidollisesti että

sosiaalisesti. Yksilön kokema hyödyksi olemisen ja auttamisen tunne edistää ryhmässä toimimista ja ryhmän kiinteytymistä. (Kauppila 2007, 157.)

Toisten opiskelijoiden tuki on kolmas vertaisryhmän voimavara, josta jokainen jäsen saa tukea, kun oppiminen on haasteellista tai vastaan tulee epäonnistumisia. Kun haasteet jaetaan ryhmän kesken, usein huomataan, etteivät ongelmat ole vain yksilöllisiä vaan luonnollinen osa oppimisprosessin kulkua. Ryhmän luottamus yksilöä kohtaan lisää ja pitää yllä hänen oppimismotivaatiotaan. Vertaisryhmän tuki on ehdottoman tärkeää, kun oppijan on muutettava vanhoja käsityksiään tai toimintatapojaan, muttei ole vielä sisällä uusissa toimintamalleissa. Tämän muutoksen yhteydessä muut ryhmän jäsenet toimivat ikään kuin siltoina vanhan ja uuden tavan välillä. (Repo-Kaarento 2007, 25.)

2.3 Ryhmän vaiheittainen kehitys

Yhdysvaltalaisen tutkijan Bruce Tuckmanin vuonna 1965 julkaisema artikkeli ryhmän vaiheittaisesta kehityksestä (Tuckman 1965) sai yleisen hyväksynnän varsin nopeasti, ja siitä syntyikin perusta ryhmän tarkastelulle. Tuckmanin teoriassa ryhmän muodostuminen jakautui ensin neljään eri vaiheeseen. Tarkemman tarkastelun myötä Tuckman lisäsi teoriaansa yhdessä M.A. Jensenin kanssa viidennen, ryhmän lopettamista koskevan vaiheen. Nämä viisi vaihetta ryhmän muodostumisesta kuvataan seuraavalla tavalla. (Tuckman & Jensen 1977; Kopakkala 2005, 50–51.)

Muodostusvaihe (forming) on ensimmäinen askel ryhmän kehityksessä. Sen aikana ryhmäläiset ovat varsin riippuvaisia ohjaajastaan, jolta he odottavatkin ratkaisuja ongelmatilanteiden hoitamisessa. Jäsenet etsivät hyväksyttäviä käyttäytymissääntöjä ja hakevat omaa paikkaansa ryhmästä. Ensimmäiset roolit alkavat muodostua, mutta jäsenet ovat vielä epävarmoja asemastaan ja tuntevatkin olonsa usein epämukavaksi. Vaihetta voisi kuvailla etsimisen vaiheeksi niin oman roolin kuin ryhmän tehtävän osalta. (Kopakkala 2005, 48–51.)

Kuohuntavaiheessa (storming) yksilöt pyrkivät erottautumaan ryhmästä. Konfliktit ovat yleisiä ja liittyvät usein tehtävän, ohjaajan tai ryhmän vastustamiseen. Ryhmän jäsenet testaavat toisiaan ja omien mielipiteiden julkittuomista ei enää pelätä. Tavoitteet ja ryhmän toimintamuodot alkavat selkiintyä. Tämä vaihe jää usein opiskeluryhmistä pois

tai esiintyy vain lievänä, esimerkiksi terapiaryhmissä tämä vaihe on taas varsin selkeä. (Kopakkala 2005, 48–51.)

Sopimisvaihe (norming) on nimensä mukaisesti sopimisen vaihe, jossa roolit ja ryhmähenki ovat vahvasti esillä. Ryhmä kiinteytyy ja luo normistonsa. Tässä vaiheessa jokainen on löytänyt paikkansa ryhmästä ja ryhmäläiset voivat jakaa mielipiteensä avoimesti. Konfliktitilanteita pyritään välttämään ja jäsenet pyrkivät suojautumaan vaikeilta sosiaalisilta tilanteilta. Koska yksilöllisyydestä luovutaan ja keskitytään ryhmän toimintaan, jäsenet kehittävät itselleen tyypillisiä viestintämalleja, joilla tiedot ja mielipiteet saa julki ryhmässä. (Kopakkala 2005, 48–51.)

Hyvin toimiva ryhmä (performing) on nimitys tasolle, jossa ryhmän toiminta on tuottavaa ja tehokasta, myös luovuus on esillä ryhmän toiminnassa. Ryhmä osaa suunnata energiansa toiminnan loppuunsaattamiseen. Tässä vaiheessa ihmissuhdeongelmat ryhmän sisällä on ratkaistu ja ongelmatilanteet saadaan selvitettyä ryhmän kesken. Työskentelyilmapiiri on avoin, joustava, tehokas, tukeva sekä neuvokas. Ryhmä on jo niin vakiintunut, että uusien jäsenien on vaikea, jopa mahdoton päästä syvällisesti mukaan ryhmän toimintaan. (Kopakkala 2005, 48–51.)

Ryhmän lopettaminen (adjourning) on vaihe, jossa ryhmä ei ole enää suorituskeskeinen vaan emotionaalinen puoli on vahvasti läsnä. Jäsenet hyvästelevät toisensa ja tunteet vaihtelevat yksilöstä riippuen aina helpotuksesta masennukseen. (Kopakkala 2005, 48–51.)

2.4 Roolit vertaisoppimisryhmissä

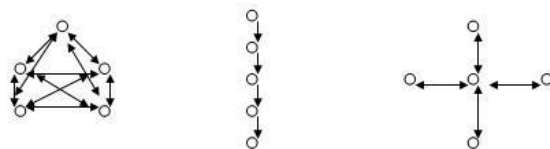
Kuten kaikessa ryhmätyöskentelyssä, myös vertaisryhmissä jokainen jäsen löytää oman paikkansa ryhmän sisältä. Koska vertaisryhmä etsii yhteistä vastausta tai ratkaisua ongelmaan, on jokaisen ryhmänjäsenen rooli tärkeä lopputuloksen kannalta. Ryhmissä on osattava keskustelun lisäksi myös kuunnella, tehdä kompromisseja sekä ratkaista ongelmia.

Vertaisryhmien roolit on jaoteltu neljään eri jäsenyyppiin. *Auttaja* on henkilö, joka tarjoaa spontaanisti apua ja jakaa omaa osaamista muille ryhmänjäsenille. *Ideoijat* ovat

luovia ja ehdottavat ratkaisuja ja toimintamalleja eri ongelmatilanteisiin. He myös painottavat yhteistyötä muiden kanssa. Uteliaat *kyselijät* pyrkivät selvittämään asioiden perusteita ja syitä syvällisesti. Kyselijät ovatkin myös kriittisiä ja vaativat perusteluja myös muilta ryhmän jäseniltä. *Apuopettajat* auttavat muita ja ovat valmiita oppimaan uutta muilta ryhmäläisiltä. (Rannisto 2010, 16.)

2.5 Kommunikaatio- ja valtasuhteet

Kommunikaatiosuhteet kertovat, miten ryhmä on ratkaissut sisäisen yhteydenpitonsa ja viestinnän toimivuuden. Kommunikaatiosuhteet näkyvät esimerkiksi siitä kuka katsoo, puhuu tai elehtii kenellekin. Viestinnän toimivuudesta on esitetty perusmalleja, joita ovat esimerkiksi verkko, ketju ja tähti (kuvio 1). Vertaisoppimisen kannalta ihanteellisin malli on verkkomainen kommunikaatio, jossa mahdollisimman moni ryhmän jäsen on viestintäsuhteessa keskenään. Vastaavasti ketju nähdään hierarkkisenä, jäykkänä viestinvälitysketjuna, jonka päämääränä voi olla esimerkiksi viestin välittäminen johtoportaalta työntekijöille. Kommunikaatiosuhteiden muoto tuottaa ryhmälle dynamiikan eli sisäisen voiman. Malleja tulee soveltaa halutun tavoitteen saavuttamiseksi – eri tilanteet vaativat erilaisia kommunikaatiomalleja onnistuakseen. (Niemi 2004, 117.)

KUVIO 1. Perusmallit kommunikaatiosuhteiden toiminnasta: verkko, ketju ja tähti (Kommunikaatiosuhteet 2014)

Kommunikaatiosuhteisiin vaikuttavat paitsi henkilön ominaisuudet, myös ympäristölliset tekijät, kuten istumajärjestys tai pöydän muoto. Ryhmän järjestäytyminen ympyrän muotoon antaa parhaat edellytykset vuorovaikutukseen jokaisen osallistujan välillä, muttei takaa tasavertaista osallistumista. Toisessa ääripäässä, frontaaliopetuksessa, opettaja luennoi ryhmän edessä ja huomio keskittyy luonnollisesti vain häneen. (Niemi 2004, 118.) Vertaisoppimisen kannalta on tärkeää, että kaikilla ryhmänjäsenillä on edellytykset osallistua tasavertaisesti keskusteluun, kun taas ohjaajan ei ole tarkoitus olla huomion keskipisteenä.

Kommunikaatiosuhteita voi muodostua myös muutaman ryhmäläisen kesken. Esimerkiksi usein vierekkäin istuvat saattavat kommentoida keskenään vireillä olevaa keskustelua, eikä ryhmän viestintärakenne ole aina oletetun mallin mukainen. Myös ryhmän valtasuhteet vaikuttavat jäsenten väliseen vuorovaikutukseen ja sen tehokkuuteen.

Valtasuhteet määrittelevät ryhmän jäsenten välisiä vuorovaikutussuhteita ja vuorovaikutusyhteyksiä. Ryhmäläisen rooli on aina suhteessa johonkin toiseen rooliin, mikä tarkoittaa vallan jakautumista epätasaisesti eri roolien välillä. Toiminnan kannalta jotkut roolit ovat oleellisempia ja tärkeämpiä kuin toiset. Esimerkiksi ryhmän johtajan roolia kantavan henkilön tekemät virheet pilaavat ryhmän toiminnan helpommin kuin muun ryhmäläisen virheet. Toisen kokemukset ja tiedot voivat taas olla arvokkaassa asemassa ryhmän kannalta, mikä tekee henkilöstä toiminnan kannalta tärkeän. Valtasuhteita kuvaavia rooleja tulee soveltaa vain ryhmän toiminnan kannalta, missään nimessä ne eivät kuvaa ihmisarvoa tai henkilön ominaisuuksien tärkeysjärjestystä. (Niemistö 2004, 119–120.)

Valtasuhteiden määrittämää arvoa kutsutaan statukseksi. Korkea status vertaisryhmissä voi syntyä laajan tietopohjan ja kokemusten perusteella. Myös esimerkiksi viihtyisyyden luominen ja vilpittömyys voivat olla statusta nostattavia tekijöitä ryhmätoiminnassa. Valtarooleihin liittyy paitsi ryhmän toiminnan edistäminen, myös väärinkäytön vaara. (Niemistö 2004, 120.) Vertaisoppimisryhmissä tämän kaltaista väärinkäyttöä voi olla esimerkiksi muiden mielipiteiden mitätöiminen tai tietyn henkilön syrjiminen keskustelussa.

Valtasuhteet, kuten muutkin ryhmän sisäiset rakenteet, muodostuvat usein tiedostamattomasti, eikä niitä ”jaeta” ryhmäläisille. Kuva valtasuhteista voidaan saada havainnoimalla ryhmän toimintaa. Se, kenellä on ryhmän sisällä eniten valtaa, saa osakseen eniten myös katseita ja kuuntelua. Tällaisen, korkean statuksen omaavan henkilön puheenvuoroihin reagoidaan ja ehdotuksiin otetaan kantaa. Vaihtoehtoisesti sellainen henkilö, jonka valtastatus ryhmässä on heikko, jää helposti jalkoihin. Hänen puheenvuoronsa sivutetaan eikä ehdotettuihin toimintatapoihin tai kokemuksiin juuri reagoida. Mikäli valtarakenteita halutaan selventää syvällisemmin, voidaan ryhmäläisiltä kysyä esimerkiksi ketä hän arvostaa ryhmässä eniten tai kenen hän kokee vaikuttavan itseensä eniten. (Niemistö 2004, 121.)

Valtasuhteiden lisäksi tunnesuhteet vaikuttavat ryhmän toimintaan. Tunnesuhteet havainnollistavat mitä ajatuksia ja tunteita ryhmän jäsenet toisissaan aiheuttavat. Nämä tunteet voivat joko edesauttaa (hyväksyminen, kiintyminen) tai rajoittaa (vastenmielisyys, torjunta) ryhmän toimintaa. Tunnesuhteet vaikuttavat melko pitkäjännteisesti ryhmän sisäiseen toimintaan, sillä usein leimaudutaan siihen, jolta saadaan hyväksyntää ja päinvastoin. (Niemistö 2004, 123–124.)

2.6 Yhteistoiminnallinen oppiminen aikuiskoulutuksen tukena

Vertaisoppimisen tuomia etuja voidaan soveltaa aikuiskoulutuksessa varsin tehokkaasti. Aikuiset oppijat ovat motivoituneita ja aidosti kiinnostuneita koulutusaiheesta, johon hakeutuvat. Oli kyse työpaikan tarjoamasta tai vapaa-ajan koulutuksesta, aikuisilla on vahva halu hyötyä käymästään koulutuksesta. Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeeseen osallistunut metsänomistaja voi tavoitella koulutuksista esimerkiksi taloudellista etua metsänsä kasvattamiseen. Jotta aikuinen osallistuja saa käymästään koulutuksesta kaiken hyödyn irti, on hänen koettava se merkitykselliseksi. (Kilpeläinen 2000, 1–3.)

Oppimisympäristön luominen aikuiskoulutuksessa on erityisen tärkeää. Myönteinen vaikutus on mm. sillä, että koulutukseen osallistuvat saavat käytettävän materiaalin jo etukäteen. Ennakkotehtävät tehdään usein huolella ja tulevaan koulutustilaisuuteen valmistaudutaan etukäteen. (Leppilampi 2002, 287.) Pyysimmekin vertaisoppimisryhmiin tulevia metsänomistajia käymään jo etukäteen läpi askarruttavia kysymyksiä ja ongelmakohtia oman metsänsä hoidossa.

Fyysisten oppimisympäristöjen lisäksi suuri painoarvo on myös sosiaalisella sekä psyykkisellä oppimisympäristöllä. Ryhmän ohjaajan ja koulutukseen osallistuvien välinen avoin, kannustava, tasavertainen sekä hyväksyvä toiminta luo koulutukselle hyvän psyykkisen oppimisympäristön. Ohjaaja kannustaa paitsi avoimeen keskusteluun, pyrkii hän myös antamaan rakentavaa kritiikkiä. (Leppilampi 2002, 288.) Varsinkin aikuiskoulutuksessa ryhmän vetäjän rooli on tärkeä – on tuotava esille, ettei tiedä kaikkea ja on yhtäläillä oppimassa ryhmän mukana. Onkin huomattava, ettei yhtä ainoaa ratkaisua ei ole ja että on tärkeää tuoda esille monenlaiset vaihtoehdot, joista ryhmä yhdessä valitsee parhaan mahdollisen.

Sosiaalinen oppimisympäristö aikuiskoulutuksessa liittyy omien sosiaalistaitojen esille tuomiseen ja kehittämiseen. Esimerkiksi esiintymiskammosta eroon pääseminen voi olla yksi tavoite itse koulutusaiheen lisäksi, kun metsänomistaja päättää liittyä mukaan vertaisoppimistoimintaan.

2.7 Kilpailullisuus yhteistoiminnan rajoittajana

Yhteistoiminnallinen oppiminen korostaa jokaisen ryhmän jäsenen panostuksen tärkeyttä, jotta yhteisen päämäärä saavutetaan. Myös ryhmän jäsenten keskinäinen riippuvuus on tunnusmerkkinä yhteistoiminnalliselle oppimiselle. Kaikki ryhmän jäsenet joko voittavat tai häviävät. (Repo-Kaarento 2007, 33.) Ryhmän sisäinen kilpailu pyritään minimoimaan negatiivisten seurausten välttämiseksi, kun taas ulkopuolinen kilpailu voi vahvistaa ryhmän toimintaa positiivisella tavalla.

Ryhmän vetäjällä on tärkeä rooli myös kilpailullisuuden torjumiseksi. Etenkin heikompien osallistujien mielipiteiden tärkeänä pitäminen on osa ohjaajan työtä. Hyväkin puheenvuoro voidaan torjua ryhmässä, mikäli muut ryhmänjäsenet pitävät sen esittäjää heikkona osallistujana. Jäsenten välinen kilpailu on siis yksi niistä rajoittavista tekijöistä, mikä voi estää ideoiden kumpuamisen ja keskustelun eteenpäin menemisen. (Plathan 2012, 24.)

Ryhmän jäsenten välinen kilpailu voi aiheuttaa myös epäluottamusta ryhmän sisällä. Kilpailevat yksilöt eivät usein luota toisiinsa ja heidän välillään on negatiivinen riippuvuus – toisen häviö on toisen voitto. Tätä negatiivista riippuvuutta voidaan kutsua vuorovaikutusta estäväksi toiminnaksi, mikä ei edesauta vertaisoppimisryhmän toimintaa. (Launonen & Raehalme 2003, 17–20.)

3 TUTKIMUKSIA VERTAISOPPIMISEN HYÖDYNTÄMISESTÄ

3.1 Metsänomistajien väliset verkostot tiedonvälityksen tukena

Tutkimustietoa vertaisoppimisesta on vielä varsin rajallisesti saatavilla oppimismuodon uutuuden vuoksi. Tutkimuksia on tehty lähinnä lasten- ja nuorten keskuudessa, työ- ja harrastuspiireissä sekä erilaisten terapiaryhmien osalta. Metsäalalla toimintamalli tekee vasta tuloaan, joten kotimaista tutkimustietoa on varsin rajallisesti saatavilla.

Kuitenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa on toteutettu vertaisoppimisprojekteja metsänomistajien kesken. Siellä julkisrahoitteinen metsäneuvonta on Suomeen verrattuna hyvin niukkaa, joten metsänomistajien väliset verkostot ovat olleet luonnollinen tapa jakaa tietoa. (Metla 2011.)

3.2 Naapuruussuhteet metsänhoidon suunnannäyttäjänä

Jokisen (2004) tapaustutkimus käsittelee metsänomistajien metsänomistussuhteita sekä metsänkäsittelytapoja. Jokinen toteutti yhden osan tutkimuksestaan kävelemällä kahdeksan eri metsänomistajan kanssa heidän tiloillaan ja pyrkien samalla selvittämään metsänkäyttötapoja ja metsänomistajien keskinäisen suhteen vaikutusta toimintamalleihin.

Tutkimukseen valitut metsänomistajat olivat keskenään naapureita. Jokainen metsänomistaja oli kokenut siirtymäkauden perinteisistä hakkuutavoista nykypäivän metsänhoitoon. Jokisen tavoitteena oli selvittää kuinka metsänomistajat noudattivat muodostuneita metsänhoidollisia rutiineja. (Jokinen 2004, 1–27.)

Jokisen havainnointiin ja haastatteluun perustuva aineisto osoittaa metsänomistajien suhteen metsäänsä olevan yksilöllinen ja monivivahteinen. Puustoa oli käsitelty moninaisin tavoin, mutta tietty yhdenmukaisuus oli selvästi havaittavissa naapuritonttien välillä. (Jokinen 2004, 27–28.) On siis huomattava, että naapureiden ja vertaismetsänomistajien hoitokäytännöt vaikuttavat omien ratkaisujen tekemiseen ja metsänhoitokäytäntöjen toteuttamiseen.

3.3 Eurooppalaiset metsänomistajat kiinnostuneita vertaisten tuesta

Eurooppalaista tilannetta vertaisoppimisen osalta selvitettiin jo päättyneessä NordPlus-hankkeessa, johon osallistui Suomesta Metlan lisäksi Helsingin yliopisto sekä koordinaattorina toiminut Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Hankkeen tuloksista selvisi, että metsänomistajat ovat halukkaita paitsi oppimaan toisiltaan, myös vahvistamaan metsäammattilaiselta saatua tietoa keskinäisessä kanssakäymisessään. Metsänomistajat haluavat varmistua ammattilaisilta saaduista neuvoista keskustelemalla vertaisensa kanssa. Metsänomistajilta saatujen neuvojen etuna pidettiin niiden käytännöllisyyttä ja kokemusperäisyyttä – konkreettiset esimerkit tukivat teoreettista pohjaa. Suosituimpia puheenaiheita metsänomistajien kesken olivat metsänhoidon menetelmät sekä puunhinta. (Korhonen, Hujala, Kurttila & Tikkanen 2011, 47–51.)

Sosiaalista mediaa pidettiin hyvänä mahdollisuutena metsänomistajien verkostoitumiselle. Verkostoitumisen lisäksi ryhmäkoon pienuutta pidettiin merkittävänä etuna – kynnys esittää kysymyksiä on huomattavasti matalampi pienryhmässä. (Korhonen ym. 2011, 52–53.)

3.4 Pienryhmätoiminta osana maatalouden harjoittamista

Vertaisoppimisesta saatavia hyötyjä on käytetty myös maatalouden harjoittamisessa. Kyseinen tutkimus on toteutettu opinnäytetyönä Oulun seudun ammattikorkeakoulussa. ProAgrian Pohjois- ja Keski-Pohjanmaan kattavan VENE-hankkeen tarkoituksena oli toteuttaa pienryhmätoimintaa koskien maatalouden eri osa-alueita, mm. karjataloutta, rakennushankkeita ja viljelyä. Tuottajilla oli mahdollisuus osallistua pienryhmiin oman kiinnostuksen ja tavoitteiden mukaan. (Lampela & Veijola 2013, 7.)

Vertaisryhmien tavoin toimineilla pienryhmillä oli asiantuntija mukana toiminnassa, mutta pääpainona pidettiin kokemusten vaihtoa ja niiden pohjalta oppimista. Kuten Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeessa, myös VENE-hankkeessa vierailut ja retkeilyt toteutettiin osallistujien tiloille (Lampela & Veijola 2013, 20–24.)

VENE-hankkeen pohjalta tehdyistä tutkimustuloksista voidaan huomata, että osallistujat halusivat kehittää osaamistaan tai pitivät aiheita muuten mielenkiintoisena. Näiden syiden pohjalta jäsenet lähtivät mukaan pienryhmätoimintaan. Koulutusmuoto oli uutta, eikä viljelijöillä ollut aikaisempaa kokemusta sen kaltaisesta toiminnasta. Haastatteluissa itse koulutusmuotoa pidettiin yhtenä pienryhmätoiminnan vahvuuksista. Toisena suurena vahvuutena pidettiin ryhmäkoon pienuutta. Pienen ryhmän avulla päästiin henkilökohtaisemmin paneutumaan jokaisen tilaan. (Lampela & Veijola 2013, 25–33.)

VENE- hankkeeseen osallistuneet pienryhmien ohjaajat toivoivat saavansa koulutusta tämän kaltaisen koulutuksen pitämisestä. Koulutuksen aiheiksi toivottiin etenkin koulutustekniikoita, ryhmädynamiikkaa, erilaisia tapoja ihmisten lähestymiseen sekä erilaisia metodeja lähiopetuksen toteuttamiseen. Myös esiintymiskoulutuksen tärkeys nousi esille. Ohjaajien vankkaa tietämystä pidettiin tärkeänä pienryhmätoiminnan edistäjänä. (Lampela & Veijola 2013, 44–48.)

3.5 Vertaisryhmien käyttö työyhteisöjen apuna

Työssä oppimisen tukena käytettävää vertaisryhmätoimintaa on tutkittu toimintatutkimushankkeessa, *Vertaisryhmämentorointi osaamisen ja työhyvinvoinnin tueksi*, mikä toteutettiin vuosina 2008–2010 työsuojelurahaston ja opetusministeriön rahoituksella. Myös tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että vertaistoiminnassa itse toimintamalli tukee oppimista kokemusten jakamisen sekä ryhmän yhteisten päämäärien avulla. Toimintamallia voidaan tutkimuksen mukaan hyödyntää sekä eri koulutusasteilla että aloilla. (Heikkinen, Jokinen & Tynjälä 2010, 5, 179.)

Hankkeen puitteissa kirjoitettu kirja toimii mentorin apuvälineenä ja oppaana vertaisryhmän toiminnan ohjaamiseen. Siinä havainnollistavat esimerkit tuovat esille vertaisoppimisryhmissä esiintyviä ongelmakohtia ja ratkaisumalleja ryhmien ohjaajien tueksi.

3.6 Tutkimustulosten yhteenvetoa

3.6.1 Vertaisoppimisryhmien edut

Tutkimukset osoittavat vertaisoppimisen olevan oppimismuotona tehokas. Vahvuutena Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen kannalta pidettäköön toimintamallin soveltuvuutta hiljaisen ja kokemusperäisen tiedon välityksessä. Yhteen kokoontuneiden ryhmän jäsenten tiedonvälitys on helppoa ja mutkatonta saman kiinnostuksenkohteen omaavien henkilöiden välillä. (Heikkinen ym. 2010, 26–30.) Ideaali tilanteessa ryhmä motivoi metsänomistaja-jäseniään tuomaan omia näkemyksiään esille ja sosio-kognitiiviset ristiriidat pakottavat paneutumaan myös uusiin näkökulmiin. (Nieminen 2009, 28–29.)

Koska metsänhoidossa yhtä ainoaa totuutta ei ole, näkemuserot johtavat varmasti aktiiviseen keskusteluun. Vaihtoehtoja pohdittaessa ryhmä voi löytää kokemustensa perusteella parhaan mahdollisen toimintamallin tiettyyn tilanteeseen. Ryhmäläiset ovat etuoikeutetussa asemassa muihin metsänomistajiin verrattuna, sillä metsäammattilainen, joka toimii vertaisryhmän mentorina, on käytettävissä ja hänen tietotaitonsa hyödynnettävissä omia metsänhoidollisia ratkaisuja pohdittaessa. Toimintamallin avulla metsäosaamista saadaankin jaettua kohdennetusti eri aihealueista kiinnostuneille metsänomistajille.

Vertaisoppimisen tarjoamat käytännön kokemukset ja esimerkit havainnollistavat opiskeltavaa asiaa paremmin kuin luentopohjainen koulutusmuoto. Keskusteluun perustuva toimintamalli avaa mahdollisuuden vertaisryhmän jäsenille vaikuttaa käsiteltävien asioiden sisältöihin. Näin ollen päästään kiinni suoraan ongelmakohtiin, joihin vertaisoppijat ovat törmänneet.

3.6.2 Haasteet vertaisoppimisryhmissä

Vaikka vertaisoppimisella on todettu olevan useita positiivisia vaikutuksia, ei tämäkään oppimismuoto ole ongelmaton. Vahvasti ryhmädynamiikkaan nojautuvan oppimismallin onnistumisen edellytykseen vaikuttaa jäsenten sitoutuminen yhteiseen tavoitteeseen. Tämänkaltainen toiminta mahdollistaakin vapaamatkustajien roikkumisen

muun ryhmän mukana. Näin ollen vakaasti ryhmän toimintaan sitoutuneet voivat tuntea olonsa hyväksikäytetyksi. (Rannisto 2010, 16.)

Koulumaailmassa vertaisoppimista hyödynnettäessä arvostelukäytännöt voivat olla haasteellisia suunnitella ja toteuttaa, sillä arvosteltavana on ryhmä, ei yksilö. On huomioitava sekä ryhmän tuotos, että jokaisen ryhmänjäsenen panostus työhön osallistumiseen. Paitsi, että tämä aiheuttaa haasteita opettajalle, myös ryhmällä voi olla arvostelun suhteen erilaisia näkemyksiä. Useimmiten käykin niin, että vähemmän taitavat hyötyvät ryhmän toiminnasta, sillä arvostelevana on ryhmä ja kokonaisuus. (Rannisto 2010, 16–17.)

Ohjaajalla on suuri merkitys ryhmän toimivuuden kannalta. Vaikka hänen onkin tarkoituksena olla vertaisena ryhmän joukossa, on tarvittaessa osattava johdattaa muut oikeille raiteille tai toimia tarvittaessa ryhmän johtajana. Haastavia tilanteita voivat olla esimerkiksi, kun joku ryhmän jäsenistä pyrkii hallitsemaan ryhmän toimintaa, eikä anna tilaa muille ryhmän jäsenille. Toisaalta myös hiljaisempia keskustelijoita on pyrittävä ottamaan mukaan keskusteluun. Tutkimukset ovatkin osoittaneet ryhmänohjaajan koulutuksen tärkeyden – ryhmän toiminnan tuntemuksen lisäksi on hallittava mm. ryhmän ohjaamiseen liittyvien eettisten kysymysten käsittelyä sekä vuorovaikutukseen liittyviä käsitteitä. On myös hyvä omata työkaluja, joilla ryhmän ohjaaminen helpottuu. (Heikkinen ym. 2010, 181–182.)

Metsäalalla ongelmiksi voivat muodostua erilaiset tavoitteet ja arvot metsänkäytön suhteen. Esimerkiksi taloudellisia hyötyjä tavoittelevan metsänomistajan voi olla vaikea hyödyntää virkistysarvoihin paneutuneen metsänomistajan näkemyksiä. Myös metsänkäsittelytavat aiheuttavat varmasti vastakkainasettelua, mikä onkin merkittävä sosio-kognitiivinen ristiriita ja oivallinen paikka oppia uutta muilta ryhmänjäseniltä. Koska yhtä ainoa oikeaa tapaa ei metsänhoidossa ole, vertaisoppiminen onkin otollinen tapa jakaa tietämystä erilaisista käsittelytavoista ja löytää parhain mahdollinen käyttötarkoituksen- ja paikan mukaan.

4 HANKKEEN ESITTELY

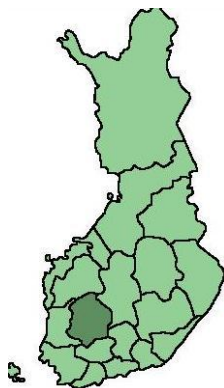
4.1 Pirkanmaan vertaismetsä -hanke

Suomen metsäkeskuksen Pirkanmaan alueyksikössä käynnistyi vuonna 2012 Pirkanmaan vertaismetsä -hanke. Hanke sai alkunsa muuttuvan metsäalan tuomien vaatimuksien ja metsänomistajilta saadun palautteen pohjalta – muutosten keskellä elävä metsäpuolen toimintaympäristö synnyttää uusia tarpeita myös metsänomistajien keskuudessa. Vaikka metsät eivät ole enää pääsääntöinen tulonlähde eikä osana arkipäiväistä elämää, niistä halutaan jatkuvasti tietoa ja vinkkejä hoitotoimenpiteisiin. (Lähteenmäki 2012.)

Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeessa paneudutaan vertaisoppimisen avulla metsään liittyvän tiedon jakamiseen. Päärahoitus projektille tulee Pirkanmaan ELY-keskuksesta. Hanke on koulutushanke, jonka lähtökohtana on jakaa ja edistää metsäalan tietoutta sekä kannustaa metsänomistajia metsiensä hoitoon. (Lähteenmäki 2012.)

4.2 Kohderyhmänä pirkanmaalaiset metsänomistajat

Hankkeen kohderyhmänä ovat Pirkanmaalla asuvat metsänomistajat. Hankealueena toimii Pirkanmaan metsäkeskusalue (kuvio 2). Projektin edetessä kohderyhmää voidaan kuitenkin laajentaa muun muassa metsäalan toimijoihin, kuten metsäyhtiöihin, metsäpalveluyrityksiin sekä oppilaitoksiin, mikäli heidän kauttaan vertaisoppimiseen saadaan monipuolisuutta ja uusia näkökulmia esimerkiksi retkeilykohteiden parissa. (Lähteenmäki 2012.)

KUVIO 2. Hankealue (tummennettu)

Keskimääräinen pirkanmaalainen metsänomistaja on 61-vuotias. Yli 55-vuotiaita metsänomistajia kaikista pirkanmaalaisista metsänomistajista on 68 %. Suurin osa metsätiloista on alle 50 hehtaarin kokoisia, keskimääräinen tilakoko on 29 hehtaaria. Suurin osa on monitavoitteisia metsänomistajia, joille virkistys- ja luontoarvot ovat tärkeitä taloudellisen hyödyn lisäksi. Yli puolet metsätiloista (63 %) on ollut saman omistajan hallinnassa yli 15 vuotta. Uusia metsänomistajia, joilla tila on ollut omistajan hallinnassa alle 6 vuotta, on 15 % pirkanmaalaisista metsänomistajista. (Hänninen, Karppinen & Leppänen 2011, 89–94.)

4.3 Hankkeen tavoitteet

Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen tavoitteena on paitsi jakaa tietoa metsänhoidollisista asioista, myös vakiinnuttaa vertaisoppiminen opetusmenetelmänä metsäalan koulutus- ja opetustilaisuuksiin. Metsänomistajat ovatkin toivoneet eri yhteyksissä järjestettyjä tilaisuuksia, joissa he voivat keskustella ja jakaa mielipiteitään samanhenkisten ihmisten kanssa yhteisistä kiinnostuksen kohteistaan. Oppimisen ja keskustelujen lisäksi vertaisoppimisryhmät tarjoavat metsänomistajille mahdollisuuden verkostoitua ja lisätä heidän keskinäistä yhteisöllisyyttään. (Lähteenmäki 2012.)

Oletuksena on, että metsänomistajien erilaiset lähtötasot tietotaidoissa tuovat keskusteluihin syvyyttä ja erilaisia näkökulmia. Uudet metsänomistajat saavat uusia oppeja ja varmuutta metsien hoitamiseen, kun taas vahvan lähtötason omaavat metsänomistajat saavat uusia näkökulmia aloittelevilta metsänomistajilta. (Lähteenmäki 2012.) Opinnäytetyön tavoitteena onkin selvittää, millä tavoin eri ajan metsää omistaneet osallistuvat ryhmän keskusteluun ja millaisia rooleja he ottavat.

Hankkeen määrällinen tavoite on saada koulutuksiin 1500 osallistujaa vuoden 2014 loppuun mennessä. Vertaisoppimisryhmien määräksi tavoitteisiin oli kirjattu 10 kappaletta, kukin eri aihealueeseen liittyen. (Lähteenmäki 2012.) Vuoden 2013 lopulla koulutuksiin oli osallistunut yhteensä 1468 metsänomistajaa. Myös tavoite vertaisoppimisryhmien määrästä tulee täyttymään hankekauden loppuun mennessä. (Nurmi 2013.)

4.4 Toimenpiteet

4.4.1 Vertaisoppimisryhmien toiminta

Hankkeen puitteissa järjestetään keskusteluryhmiä, joissa metsänomistajat pääsevät paneutumaan eri aihepiireihin (esimerkiksi sukupolvenvaihdos, tuottava metsänkasvatus yms.). Vertaisoppimisryhmät jakautuvat osallistuvien kiinnostuksenkohteiden mukaan. Ryhmät kokoontuvat asiantuntijan johdolla, joka voi alustaa aiheen, mutta jättää keskustelulle pääroolin ja pyrkii vain ohjaamaan ja aktivoimaan ryhmän toimintaa oikeaan suuntaan. (Lähtenmäki 2012.)

Vertaisoppimisryhmille järjestetään retkeilyjä erilaisiin maastokohteisiin. Tavoitteena on, että ryhmäläiset pääsevät tutustumaan toistensa metsätiloille, jotta he näkevät konkreettisesti millaiset hoitotoimenpiteet ovat osoittautuneet hyväiksi ja mikä taas on ollut vähemmän otollinen metsänhoidollinen toimenpide. (Lähtenmäki 2012.) Yhdessä metsänomistajat voivat valita useista vaihtoehdoista parhaan kokemustensa perusteella.

Verkko-oppimisen hyödyntämistä on harkittu myös Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen osalta. Verkko-oppimista metsänomistajat pääsisivät halutessaan kokeilemaan internetissä erilaisia vaihtoehtoja hyväksi käyttäen. Blogit, Facebook, Twitter yms. sosiaalisen median työkalut tarjoavat mahdollisuuden jakaa ja saada tietoa monipuolisesti eri näkökulmista. Metsäkeskuksella on rakenteilla verkkometsäkoulu, jota olisi mahdollista hyödyntää jatkossa myös metsänomistajien koulutuksessa. (Lähtenmäki 2012.)

Verkko-oppimisen rooli pidettäneen kuitenkin vielä tässä hankkeessa matalana, sillä vertaisoppimisryhmien kiinnostus ja ikärakenne vaikuttavat pitkälle siihen, millaisia koulutus- ja tiedonvälitysmuotoja käytetään. Vertaisoppimisessa ensisijainen toimintamalli on kuitenkin tapaamiset ja retkeilyt. Myöhemmissä vaiheissa ryhmien on mahdollista keskustella myös esimerkiksi keskusteluohjelmien kautta.

4.4.2 Hankkeen muut toimenpiteet ja tilaisuudet

Pirkanmaan vertaismetsä -hanke järjestää koulutuksia ja tilaisuuksia, jotka ovat avoimia myös vertaisoppimisryhmien ulkopuolisille metsänomistajille. Tällaisia tapahtumia ovat mm. taimikonhoitokurssit, veroillat, työnäytökset ja iltakoulutukset. (Lähteenmäki 2012.) Määrällinen tavoite vuodelle 2013 oli saada yhteensä 1500 osallistujaa koulutustilaisuuksiin. Koulutustilaisuuksiin laskettiin metsänhoitokurssit, metsänhoitotilaisuudet, koulutusretkeilyt, maakunnalliset tapahtumat sekä vertaisoppimisryhmät. (Nurmi 2013.)

Toimintavuoden (2013) aikana vertaismetsä-hanke on järjestänyt kyseisiä koulutustilaisuuksia pirkanmaalaisille metsänomistajille. Kevät kaudella ajankohtaiset metsäveroillat järjestettiin Tampereen lisäksi seuraavissa kunnissa: Kangasalla, Punkalaitumella, Vesilahdella, Ikaalisissa, Sastamalassa, Ylöjärvellä ja Lempäälässä. Metsäveroillat keräsivät yhteensä 563 osallistujaa. (Nurmi 2013.)

Sahanhuoltoiltoja järjestettiin Tampereella ja Ylöjärvellä yhteensä neljä kertaa. Huoltoiltoihin osallistui yhteensä 57 metsänomistajaa. Sahan käyttöä opetettiin kahdella ”Hallittu kaato” -moottorisahakurssilla. Näissä osallistujia määrä oli 27 henkilöä. (Nurmi 2013.)

Keväällä tehtiin myös koulutusretki Ikaalisiin (23.5.2013). Retken tarkoituksena oli tutustua majavien ja hirvien aiheuttamiin metsätuhoihin sekä männyn kasvattamiseen. Männikössä tutustuttiin männyn kehitykseen aina viljelystä harvennuksiin. Retkeilyllä tutustuttiin myös monia metsänomistajia kiinnostavaan aiheeseen, liito-oravaan. 41 metsänomistajaa pääsi tällä retkeilyllä näkemään liito-oravan pesäpuut ja itse oravan. (Nurmi 2013.)

Syksyn koulutustilaisuudet alkoivat leirikoulun ja metsäretken toteuttamisella koululaisille (2.9.2013). Koulutukseen osallistui yhteensä 44 innokasta nuorta. Metsänomistajille suunnattu syksyn retkeily suuntautui Äfeltin työhevoseet -tilalle 9.9.2013. Perinteistä hevoskopuuta pääsi seuraamaan yhteensä 40 metsänomistajaa. (Nurmi 2013.)

Taimikonhoitokurssit järjestettiin Sastamalassa, Virroilla, Akaassa, Tampereella, Pälkäneellä, Juupajoella sekä Ylöjärvellä. Taimikonhoitoon tutustuttiin ensin luennolla, jonka jälkeen kurssilaiset pääsivät toteuttamaan hoitotoimenpiteitä käytännössä. Kurssit keräsivät yhteensä 106 metsänomistajaa. (Nurmi 2013.)

Uusille metsänomistajille järjestettiin 12 luentokerran mittainen metsänomistajien peruskurssi yhteistyössä Tampereen työväenopiston kanssa. Kurssien kaikille luennoille osallistui yhteensä 420 aloittelevaa metsänomistajaa. Uusia metsänomistajia koulutettiin myös maastoretkellä, joka järjestettiin 5.10.2013 Lempäälään. Tälle retkeilylle osallistui yhteensä 19 henkeä. (Nurmi 2013)

Metsänhoidosta ja metsäverotuksesta järjestettiin luentokerta 11.10.2013. Kuuntelemassa oli yhteensä 33 osallistujaa. Syksyn viimeinen retkeily järjestettiin Haltian luontokeskukseen, minkä yhteydessä tutustuttiin myös Metsämessujen antiin (23.11.2013). Retkelle osallistui 48 metsänomistajaa. (Nurmi 2013.)

Hanke järjesti vuoden lopulla (17.12.2013) avoimien ovien tilaisuuden Tampereella. Pääaiheena oli vertaisoppimisryhmien markkinointi ja tiedotus, mutta mukaan mahtui myös tietoisukuja esimerkiksi muuttuvasta metsälaista ja metsänomistajalle hyödyllisistä verkkopalveluista. Tampereen toimistoon ja vertaisoppimisryhmiin kävi tutustumassa 70 metsänomistajaa. (Nurmi 2013.)

5 MENETELMÄT JA AINEISTOT

5.1 Tutkimusmenetelmät

Analysoidessani ryhmien toimintaa, en pyri tuomaan esille ”ryhmän mielipidettä” vaan ryhmädynamiikan muodostumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. En myöskään paneudu yksittäisten osallistujien puheenvuoroihin, vaan tarkastelen toimintaa kokonaisuutena, ryhmän toimintana. Pietilän (2011) sanoin: ”Ryhmäkeskustelussa prosessin analysointi on lopputulosta tärkeämpää.” (Pietilä 2011, 216–217.) Luonnollinen valinta tutkimusmenetelmäksi olikin laadullinen tutkimus: ryhmäkeskustelun diskursiivinen havainnointi ja kyselyiden suorittaminen metsänomistajille sekä vertaisoppimisryhmien ohjaajille kokoontumisien jälkeen.

Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkistöihin lukeutuu myös harkinnanvarainen otanta, joka on varsin suppea. Koska kysymys on aina tapauskohtaisista asioista, ei aineiston koolla ole suoraa vaikutusta tai merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 18, 61–62.) Aineistoni koostuukin kahden ryhmän ensimmäisten vertaisoppimiskertojen havainnoinnista sekä kyselyistä, jotka osallistujille teetin.

Keskusteluja ei nauhoitettu, sillä ensimmäisiä tapaamisia ei haluttu rajoittaa ylimääräisillä häiriötekijöillä. Havainnoiden ja kyselyjen tulosten pohjalta pyrin selvittämään, kuinka metsänomistajien välinen vuorovaikutus ryhmässä toimi, millaisiin aiheisiin paneuduttiin ja kuinka metsänomistajat ja ryhmien ohjaajat kokivat vertaisoppimisen soveltuvuuden metsäalan koulutusmenetelmäksi.

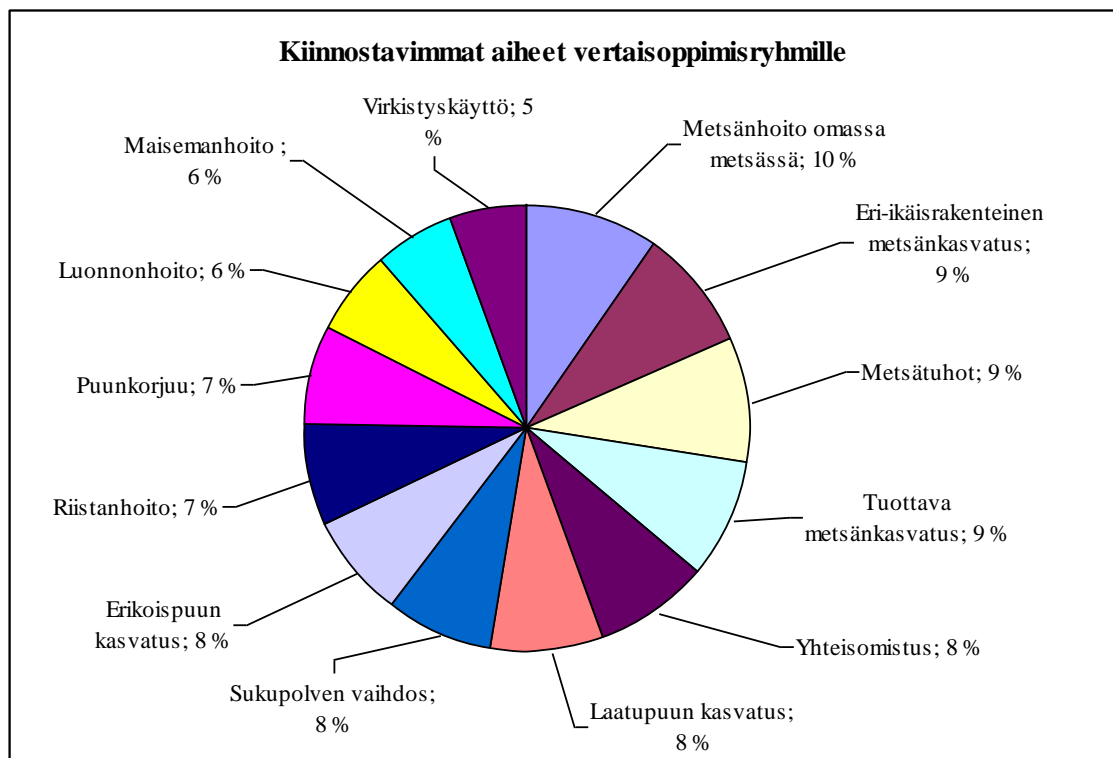
Havainnointini perustui ryhmän toiminnan seuraamiseen samassa tilassa ryhmäläisten kanssa, mutta osallistumatta itse ryhmän keskusteluun. Läsnäoloni tarkoitus kerrottiin vertaisoppimisryhmiin osallistuneille. Sanallisesti en vaikuttanut ryhmän tapahtumien tai keskustelujen kulkuun, enkä usko ryhmään syntyneen jännitteitä, vaikka kerroin tekeväni opinnäytetyötä vertaisryhmien toiminnasta. (Eskola & Suoranta 1998, 99–104.)

5.2 Vertaisoppimisryhmien muodostaminen

Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeen tavoitteena oli koota 10 vertaisoppimisryhmää. Ryhmien tavoitteena on vertaisten kanssa keskustellen ja kokemuksia jakaen saada vastauksia askarruttaviin kysymyksiin. Jokaiselle ryhmälle nimetään asiantuntija, joka koordinoi ja ohjaa keskustelua oikeaan suuntaan. Asiantuntija alustaa kunkin ryhmän aihetta pienellä esityksellä, jotta keskustelu saadaan luontevasti käyntiin.

Keino, jolla vertaisoppimisryhmiä alettiin muodostaa, oli haastavaa löytää. Päädyimme kartoittamaan kiinnostuksen kohteita ja aihealueita, jotka pirkanmaalaisia metsänomistajia kiinnostivat. Lähetimme alkukartoitus viestin kaikille pirkanmaalaisille metsänomistajille. Vertaisoppiminen sai heti kiinnostusta ja jo ensimmäisien päivien aikana vastauksia tuli yli 40 kappaletta. Tein vastauksien pohjalta taulukointia ja kartoitin toteuttavissa olevien ryhmien osallistujamääriä.

Viestissä pyysimme valitsemaan kiinnostavia aiheita ja lisäämään mieltä askarruttavia aihealueita, mikäli sellaisia ei listalta löytynyt. Esitetyt aiheet saivat kannatusta metsänomistajilta hyvin tasaisesti (kuvio 3).

KUVIO 3. Vertaisoppimisryhmien aiheiden jakautuminen

Järjestimme avoimien ovien yhteydessä 17.12.2013 tiedotustilaisuuden vertaisoppimisryhmistä. Tämän jälkeen kiinnostuneita saatiin kokoon yhteensä 62. Pirkanmaan vertaismetsä –hankkeen näkyvyys mediassa lisäsi kiinnostuneiden määrää entisestään. Yle Tampereen radiokanavalla (7.3.2014) esitetyn haastattelun ja Metsälehdessä julkaistun artikkelin (Metsälehti 2014) myötä ilmoittautuneita metsänomistajia oli 76 kappaletta. Sosiaalisessa mediassa vertaisryhmien toiminnasta twiittasi (11.3.2014) Suomen metsäkeskuksen johtaja Ari Eini (Eini 2014).

Sukupuolijakauma vertaisoppimisryhmille oli 53 miestä ja 23 naista. Kiinnostuneiden keskimääräinen ikä oli 63 vuotta. Alustavan selvityksen perusteella toivottiin, että varsinaisia kokoontumiskertoja retkeilyjen lisäksi järjestettäisiin kaksi jokaista aihetta kohden. Tällöin osallistuminen ei sitoisi liiaksi ja aikataulujen yhteensovittaminen olisi helpompaa.

5.3 Ryhmien rakenne

Koska usea metsänomistaja oli kiinnostunut useasta ryhmästä, eivätkä hankkeen resurssit riittäneet niin monen pienryhmän pyörittämiseen, oli luontevaa sijoittaa metsänomistajat yhteen mielenkiintoiseksi ilmoittamaansa ryhmään. Näin ollen jokainen pääsee osallistumaan vähintään yhden ryhmän vertaisoppimistoimintaan. Aineistoni koskee kahden ensimmäisen ryhmän (A ja B) toiminnan havainnoista ja teettämieni kyselyiden vastauksista.

Ryhmä A koostui kymmenestä metsänomistajasta, joiden taustat olivat varsin erilaiset. Mukaan mahtui aloittelevia metsänomistajia sekä kouluttautuneita metsäosaajia. Ryhmän ohjaajana toimi kokenut metsäammattilainen. Ryhmän ohjaaja oli entuudestaan toiminut lähes jokaisen ryhmään osallistuneen kanssa neuvontatilanteissa. Metsäalan koulutus oli kahdella metsänomistajista, joista toinen on koulutukseltaan metsuri ja toinen metsätalousinsinööri. Metsuri oli täydentänyt osaamistaan ammattikorkeakoulujen tarjonnalla. Muilla ei ollut metsäalan koulutusta muutoin kuin pienimuotoisten koulutusten pohjalta. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmän A osallistujien keski-ikä oli 61 vuotta, jossa ikä vaihteli aina 39 ja 77 vuoden välillä. Ryhmään osallistui kaksi naista ja kahdeksan miestä. Tilakoot vaihtelivat

kymmenestä hehtaarista yli sataan hehtaariin. Osallistujat olivat pääosin omistaneet metsää useita vuosia, mutta mukaan mahtui yksi juuri metsätilan ostanut sekä yksi henkilö, jolla omistusvuosia takanaan oli alle 10. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmään B oli ilmoittautunut seitsemän henkilöä, mutta vertaisoppimisryhmän tapaamiseen pääsi osallistumaan vain kolme metsänomistajaa. Ryhmäläisistä kaksi oli omistanut metsää pidemmän aikaa, kun taas yksi hankkinut tilansa vasta muutamia vuosia sitten. Yhdelläkään ei ollut koulutustaustaa metsäalalta. Osallistujat olivat iältään varsin homogeenisiä, sillä ikäjakauma vaihteli 60 vuoden molemmin puolin. Keski-ikäsi laskettiin tasan 60 vuotta. Metsätilojen koot vaihtelivat 20 hehtaarista 75 hehtaariin; myöskään tilakokojen erot eivät muodostuneet kovin suuriksi. Ryhmässä oli mukana kaksi metsäammattilaista, jotka toimivat ohjaajina vertaisoppimisryhmälle. (B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

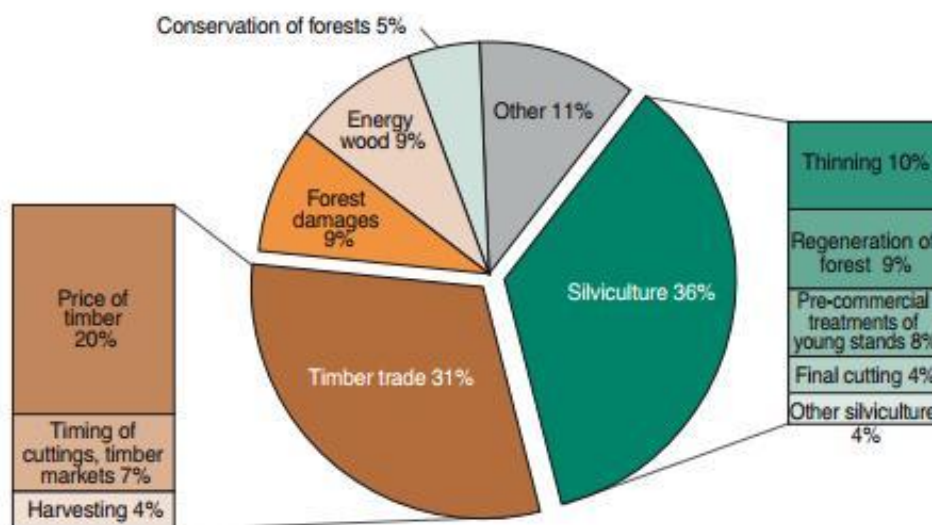
Molempien ryhmien osallistujat edustivat keskimääräisiä pirkanmaalaisia metsänomistajia. Ikäryhmät, metsätilan omistus ajat ja tilakoot vastasivat Hännisen, Karppisen ja Leppäsen (2011) tutkimustuloksia hyvin. Vaikkei tämän opinnäytetyön tarkoituksena ollutkaan kerätä edustavaa otosta kaikista pirkanmaalaisista metsänomistajista, voidaan ryhmiin osallistuneita pitää kuitenkin keskiarvallisesti kyseistä joukkoa edustavana.

5.4 Ensimmäiset vertaisoppimistapaamiset

Molempien ryhmien kokoontuminen alkoi esittelykierroksilla, joissa ryhmäläiset toivat esille metsänomistustaustojaan sekä toiveitaan vertaisryhmiltä. Jo esittelykierroksen aikana metsänomistajat toivat esille omaa metsäntuntemustaan leimaamalla itsensä esimerkiksi ”alkavaksi, paniikissa olevaksi” tai ”maalta kotoisin olevaksi, aina metsätöitä tehneeksi” metsänomistajaksi. Ulkopuolisena sai varsin vahvan käsityksen jo tässä vaiheessa siitä, millaiset roolit kenelläkin tulee ryhmän toiminnassa olemaan. Vahvimmat keskustelijat löytyivät jo aloituspuheenvuoroissa. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Molemmissa ryhmissä esittelykierrosten jälkeen ryhmien vetäjät herättelivät keskustelua valokuvien avulla. Vetäjät kertoivat kuvauksen esitetystä valokuvasta ja metsänomistajat saivat tuoda esille kuvien avulla heränneitä mielipiteitä ja kokemuksia. Ensimmäisten kuvien kohdalla ryhmät olivat varsin hiljaisia ja tyytyivät kuuntelemaan mentoreiden puheenvuoroja. Ryhmä B otti aikaisemmin aktiivisen roolin ja heiltä kommentointia riitti miltei jokaiseen kuvaan. Molemmissa ryhmissä ryhmäläisten mielipiteet nousivat esille loppua kohden yhä tihenevään tahtiin. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmien aihepiirit olivat määritelty seuraavasti: ryhmän A keskustelun aiheeksi oli määritelty yleisesti metsän hoito ja ryhmän B aiheena oli luonnonhoito. Sekä ennalta määritellyt aiheet, että ryhmien sisällä esille nousseet ajatukset vastasivat aiempia tutkimuksia. Kaaviokuva (kuvio 4) esittää Metsäntutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen tuloksia puheenaiheista, joita metsänomistajien välillä käydään. Samoihin aiheisiin paneuduttiin myös vertaisryhmissä. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

KUVIO 4. Puheenaiheet metsänomistajien kesken (Karppinen, Hujala & Virkkula 2011, 50)

Keskustelujen pääteemoiksi ryhmässä A nousi uudistusmenetelmät, taimikonhoito, metsätuhot sekä hakkuutavat. Uudistusmenetelmien osalta ryhmäläiset olivat kiinnostuneita puulajivalinnoista erilaisille kasvupaikoille, myös männyn luontainen uudistaminen ja siemenpuuasento herättivät mielenkiintoa ja kysymyksiä.

Taimikonhoidossa heinäyksen toteutustavat aiheuttivat laajaa keskustelua ja kokemusten vaihtoa. Metsätuhoista hirvituhot oli koetellut monien metsätiloja. Ajankohtaisena asiana ryhmäläiset nostivat esille kirjanpainajien aiheuttamat tuhot ja niiden tunnistamisen ajoissa. Hakkuutavoista keskustellessa siemenpuiden poisto oli keskeinen kysymys, johon haettiin toimivia ratkaisumalleja. Maisema-arvoja pidettiin tärkeänä hakkuista puhuttaessa, etenkin muokkausjälki hirvitti muutamaa vertaisryhmään osallistunutta. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Suurimmat konfliktit ryhmänjäsenten välisessä keskustelussa liittyivät hakkuutähteiden hävitykseen. Osa halusi kerätä tähteet pois metsäpälstalta, osalle oli tärkeää jättää tähteet ravinnoksi maaperälle. Taimikonhoidon onnistumiseen tai helppouteen alueella, josta tähteitä ei ole kerätty, haluttiin käytännön kokemuksia. Myös hävittämistapa aiheutti näkemysten vaihtoa. Osa näki polttamisen olevan vaivaton tapa, osa puolestaan piti sitä työläänä ja soveltumattomana tapana. Kokemusten perusteella ryhmäläiset saivat kuitenkin lopputulokseksi kompromissin, eikä kenenkään mielipide jäänyt jalkoihin. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Vertaisoppijoiden metsään liittyvät arvot vaihtelivat taloudellisista maisema- ja virkistysarvoihin. Yksi jäsenistä kertoi suoraan ajattelevansa metsän taloudellisena hyödykkeenä, kun taas muiden puheenvuorojen perusteella pystyi päättämään heidän metsänkäytöllisten arvojensa viittaavan muihin metsästä saataviin hyötyihin. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmän B aiheena oli alustavasti luonnonhoito, mutta aiheet rönsyivät aina metsän vakuuttamisesta eri tyyppikasvien tunnistamiseen. Luonnonhoidollisia näkökulmia käytiin ohjaajavetoisesti läpi, ja lähes joka väliin saatiin kommentti myös ryhmäläisiltä. (B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmässä nousi konfliktiksi niin ryhmän vetäjien kuin osallistujienkin kesken metsän kasvien hakkuista selviytymiseen ja elpymiseen liittyneet kysymykset. Ryhmän vetäjien poikkeavat näkemykset saivat ryhmäläisetkin kyseenalaistamaan ja kommentoimaan aihetta. Tästä syntyi kiivas keskustelu, joka herätti kaikki ryhmänjäsenet osallistumaan. Konfliktin jälkeen muista aiheista keskusteltiin vapautuneemmin. (B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmässä B metsänomistajien metsänkäytölliset arvot liittyivät lähinnä maisemaan sekä virkistyskäyttöön. Luontoarvoja painotettiin taloutta enemmän, mikä soveltui hyvin ryhmän aihepiiriin – luonnonhoitoon. Toki taloudellisia seikkoja pohdittiin mm. suojeleohjelmien sekä valtion tukien näkökulmista. (B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

6 VERTAISRYHMÄT JA KOKEMUKSIA NIIDEN TOIMINNASTA

6.1 Roolien jakautuminen vertaisoppimisryhmissä

Ranniston (2010) esille tuomat vertaisoppimisryhmien roolit nousivat esille myös metsänomistajien kesken. Kyselijöiden roolia molemmissa ryhmissä pitivät yllä aloittelevat metsänomistajat, he toivoivat monipuolisia näkökulmia ja tarkkoja vastauksia esittämiinsä kysymyksiin. Molemmista ryhmistä nousi esille myös ”apuopettajat”, jotka kokemustensa perusteella antoivat vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Nämä henkilöt pyrkivät alussa pitämään kiinni vahvasti omasta näkemyksestään, mutta perustelujen lisääntyessä osasivat samaistua myös vastapuolen näkemyksiin. Ryhmässä B apuopettajan roolin ottanut uskaltautui toisinaan haastamaan myös ryhmän vetäjät. (Rannisto 2010, 16; A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Vapaamuotoisuus – kaikki samalla viivalla. (Mies, 46 v)

Jos joku dominoi, niin se häiritsee. (Nainen, 65 v)

Paljon hyviä ja huonoja kokemuksia. Hyvä juttu (Mies, 57 v)

Ryhmässä A esiin nousi vahvasti ideoijan rooli. Tämä henkilö teki yhteenvetoa muiden kommentteista ja yhdisteli niistä kokonaisia ideoita ja ehdotuksia toimintamalleiksi. Saman henkilön toimintaan liittyi myös vahva auttajan rooli, hän otti huomioon paitsi muiden kommentit, piti huolta myös esimerkiksi taka-alalla istuvien näkyvyydestä valkokankaalle. Auttaja oli löydettävissä myös ryhmästä B. Hänellä oli kokemusta monenlaisista metsänhoidollisista asioista, ja hän vastailikin mielellään muiden ryhmäläisten kysymyksiin. (Rannisto 2010, 16; A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Tarvitaan vapaata keskustelua. Sen verran ohjaajan pitäisi ohjata ettei ne samat ole kokoajan äänessä. (Mies, 57 v)

6.2 Vuorovaikutus- ja kommunikaatiosuhteet vertaisoppimisryhmissä

Vertaisoppimisryhmien vuorovaikutusta analysoin Patricia Stevensin luomien peruskysymysten pohjalta, jotka hän on luonut avuksi ryhmäkeskustelun analysointia (Pietilä 2011, 221). Näitä peruskysymyksiä on yhteensä 12 kappaletta ja ne koskevat käsiteltävien aiheiden lisäksi vuorovaikutuksen ongelmia ja ratkaisuja ryhmän sisällä.

Molemmat ryhmät pysyivät hyvin esitetyissä aiheissa. Keskustelu ei juuri rönsyillyt aihealueiden ulkopuolelle. Aiheisiin liittymättömät teemat nousivat esille, kun käsiteltävästä aiheesta kumpusi uusia asiayhteyksiä, esimerkiksi tietyn metsänhoitotoimen aiheuttamat seuraukset. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Vuorovaikutus toimi hyvin, koska kaikki saivat mahdollisuuden esittää kysymyksiä ja ne säilyivät ko. asialinjalla. (Mies, 39 v)

Paljon opittavaa. Ehkä välillä lipsutaan asian sivuun.?? (Mies, 57 v)

Ristiriitaisuudet liittyivät lähinnä näkemuseroihin eri toimintamallien sisällä. Ryhmässä A suurimmat konfliktit ilmenivät hakkuutähteiden hävityksessä. Ryhmäläisistä osa kannatti hakkuutähteiden hävitystä, osa perusteli tähteiden palstalle jättöä heinittymisen estäjänä. Ryhmässä B konflikti syntyi ryhmän ohjaajien välille, johon myöhemmin liittyi myös yksi vertaisoppija, kuin sovittelijan roolissa. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Yhteisiä kokemuksia molemmista ryhmistä löytyi mm. metsätuhojen osalta. Usea oli kokenut metsässään hirvi-, hyönteis- tai myrskytuhoja. Ryhmässä B yhtäläisyytenä oli metsänomistajien metsänkäyttöön liittyvät arvot, jotka liittyivät kaikilla ensisijaisesti metsänhoitoon ja virkistykseen, taloudelliset seikat pidettiin tärkeinä, mutta toissijaisena. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmässä A oli havaittavissa liittouma kahden metsänomistajan välillä. Heidän keskinäinen kommentointi ryhmän keskustelun rinnalla ei häirinyt muun ryhmän osallistumista. Nämä kaksi osallistujaa saivat vahvistusta toisiltaan kommentteihinsa ja

näin ollen uskaltautuivat tuomaan myös eriäviä mielipiteitä esille keskustelussa. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Mielipide-erot ryhmä ratkoi kompromisseilla ja aiheen sivuttamisella. Koska ryhmät tapasivat ensimmäisen kerran, oli keskustelussa havaittavissa hienotunteisuutta. Konfliktien yhteydessä jokaiselle annettiin mahdollisuus käyttää puheenvuoro. Kaikki erimielisyydet ratkottiin ilman ohjaajan puuttumista, vaikkakin paras mahdollinen vaihtoehto jäi osassa tapauksista selvittämättä. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014; B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Keskustelumahdollisuus auttaa ajattelemaan asioita käytännön läheisesti, tuon omat ongelmani ratkaistavaksi ja saan hyviä neuvoja ryhmänohjaajalta. (Mies, 39 v)

Ryhmäläisten välisiä kommunikaatiosuhteita analysoidessani keskityin erottamaan keskusteluista ryhmäläisiä, jotka vastasivat tai kommentoivat muiden aloittamia aihepiirejä. Käsittelen myös kommunikaatiosuhteiden muotoja Niemistön (2004) teoksen pohjalta. (Niemistö 2004, 117.)

Ryhmässä A kommunikaatiosuhteet toimivat verkko-mallin mukaisesti siten, että kaikilla osallistujilla oli mahdollisuus käydä vuorovaikutusta muiden ryhmäläisten kanssa. (Niemistö 2004, 117.) Ainoastaan kaksi hiljaisempaa osallistujaa vetäytyi pois keskustelusta. Muutoin kaikki osallistuivat tasaisen aktiivisesti keskusteluun. Joukosta erottui kuitenkin henkilö, joka oli kokenut metsänomistaja ja vastasi muiden kysymyksiin ja puheenvuoroihin muita aktiivisemmin. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ihmiset olivat toisilleen vieraita, joten vuorovaikutus ei ollut vielä kovin hyvää. Tiedonhaluisia oli 2-3, kaikkitietäviä 1 mies. Ohjaaja on hyvä kuuntelija ja asiastaan innostunut. Hänen kanssaan vuorovaikutus toimi. (Nainen, 67 v)

Istumajärjestys sijoittui suuren pöydän ympärille, joten kaikki vertaisryhmäläiset näkivät toisensa ja heillä oli yhtenevät mahdollisuudet ottaa katsekontaktia keskenään.

Hiljaisten keskustelijoiden istumapaikka ei vaikuttanut heidän osallistumiseensa, sillä he istuivat keskeisillä paikoilla ryhmässä. (A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Ryhmässä B keskustelu- ja vuorovaikutussuhteet toimivat lähinnä tähti-mallin mukaisesti. (Niemistö 2004, 117.) Yksi osallistujista oli selvästi kokeneempi metsänomistaja, kuin kaksi muuta, ja hänen oli helppo ottaa kantaa muiden kommentteihin. Häneltä kysyttiin ja hän osallistui myös oma-aloitteisesti keskusteluun. Kaksi muuta osallistujaa eivät olleet keskenään vuorovaikutuksessa keskustelun aikana. (B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen 2014.)

Kyse on ryhmäytymisestä. Jos joku on liian voimakas persoona ja kovin tietäväinen, muut vetäytyvät eikä ryhmästä tule avointa. Ryhmissä voi syntyä nokkimisjärjestys, jollei sen vetäjä pidä varaansa. Vaarana on negatiivinen, hiljaiset ulkopuolelle jättävä klikkiytyminen. Toinen ongelma voi olla ryhmän liika heterogeenisuus: ne joilla ei ole kokemusta tai tietoa, eivät kehtaa kysyä, ne jotka tietävät ”kaiken”, ikävystyvät. Heikko ohjaus tai ohjauksen puute turhauttaa. (Nainen, 67 v)

6.3 Pilottiretkeily

Ensimmäinen vertaisoppimiseen perustuva retkeily järjestettiin 5.10.2013. Retki oli yleinen koulutusretkeily, joka oli suunnattu uusille metsänomistajille. Koulutusretkeily suuntautui yhden retkelle osallistuneen metsätilalle, yhteensä maastossa oli mukana 19 metsänomistajaa. Mukana oppimisretkellä oli myös metsäammattilainen, joka yhdessä metsänomistajan kanssa kertoi metsänkasvatukseen liittyvistä asioista ja toimi retken vetäjänä. Retken tarkoituksena oli paitsi jakaa metsätietoutta, myös testata vertaisoppisen soveltuvuutta metsäretkeilyjen osana. (Vertaisoppimisretkeily 2013.)

Kerätyn palautteen pohjalta retkeily oli onnistunut hyvin. Palaute oli varsin positiivista. Vertaisen näkemyksiä pidettiin havainnollistavina sekä käytännönläheisinä. Historiatiedon saaminen metsikön eri käsittelyvaiheista toi retkelle huomattavaa lisäarvoa ja sen osuutta pidettiin tärkeänä ja mielenkiintoisena. Vertaismetsänomistajan läsnäoloa toivottiin retkeilyille myös jatkossa.

Nähtiin pienellä alueella eri-ikäisiä ja eri tyyppisiä taimistoja. Käytännön harjoitustyöt valaisivat teoriaa. (Mies, 68 v)

Motivoivaa nähdä osaavia metsänomistajia. (Nainen, 47 v)

Hänellä paras tietämys metsänsä historiasta. Sai vastaukset kysymyksiin. (Mies, 53 v)

Osa retkelle osallistuneista toivoi metsänomistajan olevan enemmän äänessä. Toimintamalli hioutuu varmasti metsäalan opintoretkeilylle sopivaksi, kun saadaan enemmän toistoja ja kokemusta vertaisoppimisretkeilyjen järjestämisestä. Retken vetäjällä ei ollut aiempaa kokemusta vertaisoppimisen toteuttamisesta. (Vertaisoppimisretkeily 2013.)

Metsänomistaja tietää kertoa metsikön historian ja omat kokemukset. (Mies, 68 v)

Pitkä aikainen kokemus metsien hoidosta hyvä lisä retken sisältöön. (Mies, 46 v)

Hyvä kokonaisuus. Tuli käytyä läpi paljon asiaa, mutta sopivasti. Kohde oli hyvä, kun oli montaa kehitysluokkaa pienellä alalla. (Metsänomistajat) olisivat voineet olla enemmänkin äänessä. (Mies, 52 v)

Historiaa olisi voinut selvittää hieman tarkemmin. Näki vähän vertailukohtaa omaan metsän. (Mies, 58 v)

7 NÄKEMYKSIÄ VERTAISOPPIMISRYHMIEN ONNISTUMISESTA

Hankkeessa tehtyjen kokeilujen perusteella vertaisoppiminen on osoittautunut toimivaksi oppimismalliksi metsälälle ja metsänomistajien koulutukseen. Toimintamallin keskusteluun pohjautuva oppimismenetelmä antaa hyvät edellytykset jakaa metsäosaamista niin ammattilaisten kuin metsänomistajien välillä. Uudet näkökulmat antavat mahdollisuuksia toteuttaa erilaisia metsänhoidollisia toimenpiteitä.

Erilaisia ajatuksia ja toimintamalleja miten sama asia voidaan tehdä usealla eri tavalla ja lopputulos on kuitenkin yhtä hyvä tai parempi. (Mies, 67 v)

Halu oppia muiden virheistä: työskentelytavoista, saada uusia ideoita ja tietoa metsänhoidosta (Mies, 56 v)

Tärkeimmät tulokset, jotka havainnoinnin ja kyselyn avulla saatiin, on jaoteltu kolmeen osaan. Käsittelen näitä tuloksia seuraavissa luvuissa. Ensimmäisenä tuon esille ohjaajien tarvitseman koulutuksen vertaisoppimisryhmien ohjaamisen tueksi. Toisena esille tuli metsänomistushistorian sekä keskusteluaktiivisuuden suhde. Kolmantena käsittelen metsänomistajien kokemuksia vertaisoppimisryhmien onnistumisesta.

7.1 Koulutusta ohjaajien tueksi

Hankkeessa tehty kyselyt osoittivat, että ohjaajat kokivat haasteellisena oman roolinsa ottamisen. Kaikilla oli kokemusta luento- ja seminaarimuotoisista koulutuksista, joten kuuntelijan ja keskustelun ohjaajien rooliin oli aluksi vaikea sopeutua. Myös Lampelan ja Veijolan (2013) tekemässä tutkimuksessa ryhmän ohjaajien koulutus nousi selvästi esille - koulutustekniikoita ja ryhmänohjaustaitoja toivottiin aiheiksi ohjaajien koulutukseen. Ryhmien ohjaajat painottivat oman ammattitaitonsa tärkeyttä. Koska ryhmässä esiin nousee ennalta arvaamattomia aiheita, on ryhmänvetäjällä oltava kattavat tiedot metsäasioista. (Lampela & Veijola 2013, 44–48.)

Mitkä ovat osallistujien todelliset odotukset koulutuksessa. Osallistujien aika suuri ikähaitari. Kuinka yksityiskohtaista tarkastelua

metsänomistajien omiin metsiin voidaan toteuttaa. Montako tilaisuutta pitää järjestää? Haluavatko osallistujat, että heidän metsässään retkeillään, tai käydään neuvontakäynnillä? (Ryhmän ohjaaja, mies, 60 v)

Pitää osata antaa riittävästi tilaa kurssilaisille. Keskustelussa nousee esille asioita, joihin ei ennalta osaa valmistautua, joten kokemusta ja/tai osaamista olisi hyvä olla laajasti. (Ryhmän ohjaaja, mies, 59 v)

Myös muissa tutkimuksissa on huomattu, että vertaisoppimisryhmien ohjaajille on hyvä järjestää koulutusta kyseisen oppimismuodon hyödyntämisestä (Heikkinen ym. 2010, 181–182). Vaikka ryhmät ovat jakautuneet ennalta määrätyn aihealueen ympärille, olisi ryhmälle silti syytä antaa enemmän vastuuta käsiteltävistä asioista. Turhan ohjaajavetoinen tapaaminen nostaa vertaisoppijoiden kynnystä tuoda esille omia näkemyksiään sekä havaittuja ongelmia metsänhoidossa.

Hyvänä vertaisoppimisryhmän ohjaajana metsänomistajat pitivät henkilöä, joka ammattitaitonsa lisäksi omaa hyvät ryhmänohjaus taidot. Ryhmäläisten mielestä ryhmän ohjaajan tulisi turvata puheenvuorot kaikille osallistujille ja rajoittaa eniten äänessä olevien puheenvuoroja. Ryhmänohjaustaitojen hallintaan ryhmän ohjaajat ovat toivoneet koulutusta myös muissa tutkimuksissa. Heikkinen ym. (2010) painottavat tutkimuksessaan juurikin dominointiin puuttumisen tärkeyttä vertaisryhmien toiminnassa. (Heikkinen ym. 2010, 181–182.) Laajaa metsäosaamista pidettiin myös tärkeänä osana ryhmän ohjaajan tunnusmerkkejä. Ohjaajalta toivottiin myös avarakatseisuutta ja kykyä ottaa vastaan myös hänen mielipiteistään eroavia ratkaisumalleja.

Ryhmän ohjaajan tulee olla riittävän jämäkkä niin, ettei joku ota valtaa, vie muiden aikaa liiallisesti tai ryhdy varjo-johtajaksi. Tilaa voi antaa puheliaille ja ulospäin suuntautuille vain kun se tukee ryhmän tarpeita ja tavoitteita. Turhat rönsyilyt ja asioista poikkeamiset pitää pysäyttää. Niille voi antaa aikaa toisen kerran tai tilaisuuden jälkeen. (Nainen, 67 v)

Asioista perillä oleva. (Mies, 46 v)

Hyvän ohjaajan tulee olla ammattihenkilö, joka antaa oppilaille mahdollisuuden esittää eriäviäkin mielipiteitä. (Mies, 67 v)

Ohjaaja kuuntelee kaikkien mielipiteet loppuun asti ja varaa riittävästi keskusteluaikaa jokaiselle kovalle. Jos ohjaaja ei kunnioittaisi oppilaita, olisi työkeä ja puhuisi epäolennaisia asioita, niin hän ei edistäisi toimintaa. (Mies, 39 v)

Intensiivisen keskustelun lomassa olisi syytä pitää taukoja. Esimerkiksi taukojumppaa toivottiin metsänomistajien puolesta. Tapaamiskerran pituus tulee sovittaa keskusteltavan aiheen ja läsnäolijoiden mukaan – koska tärkeää asiaa tulee jatkuvasti, ei osallistujien vastaanottokyky riitä käsittelemään monen tunnin mittaisia vertaisoppimistuokioita täysipainoisesti.

7.2 Aktiiviset vertaisryhmäläiset

Metsänomistajien aktiivisuuteen vertaisoppimisryhmässä vaikutti metsänomistamiskokemus. Useita vuosia metsää omistaneet olivat aktiivisia vastaamaan kysymyksiin ja osaksi myös haastamaan sekä toisiaan, että ryhmien vetäjiä. Uudet metsänomistajat puolestaan janosivat tietoa ja ottivat hyödyn irti tiedustelemalla vertaisten kokemuksia.

Heikkoutena pidän sitä, että ryhmään hakeutuvat sellaiset, jotka muutenkin ovat asioista perillä. Mukaan pitäisi saada aloittelevat metsänomistajat. (Mies, 77 v)

Metsänomistajat lähtivät mukaan vertaisoppimisryhmiin oppimaan uutta. Vastauksissa painotettiin myös ajantasaisten toimintamallien (esimerkiksi metsälaki, metsänhoitosuosituksiset) hyödyntämistä omaan metsään. Osalla oli kiinnostus nähdä ja kuulla miten muut metsänomistajat hoitavat metsiään. Vertaisoppimisryhmiin mukaan lähtemisen syytä on kartoitettu myös muissa tutkimuksissa. Osallistujat halusivat kehittää osaamistaan tai pitivät aihetta muutoin mielenkiintoisena. (Lampela & Veijola 2013, 25–33.)

Haluan kehittää arviointikykyäni metsänhoidossa, tehdä ajanmukaisia ja oikeita ratkaisuja metsänistutuksessa, kasvatuksessa ja myynnissä. (Nainen, 67 v)

Olen kiinnostunut tekemään itse metsänhoitotöitä ja haluan koulutusta/lisätietoa. (Mies, 57 v)

Aina kursseilta saa jotain uutta tietoa. Uusi metsälaki tuo uusia haasteita ja ajatuksia. (Mies, 67 v)

Myös vertaisoppiminen oppimismuotona aiheutti kiinnostusta ja halua kokea sen tuomia mahdollisuuksia, kuten retkeilyjä vertaisten tiloille. Toisten tekemistä ratkaisuista oltiin innokkaita kuulemaan ja saamaan konkreettisia esimerkkejä niin onnistumisista kuin epäonnistumisistakin. Samankaltaisia tuloksia saivat myös Lampela ja Veijola (2013, 25–33.) analysoidessaan syitä, miksi ryhmäläiset innostuivat lähtemään mukaan oppimisryhmiin.

Halu oppia muiden virheistä: työskentelytavoista, saada uusia ideoita ja tietoa metsänhoidosta (Mies, 56 v)

Lähdin vertaisryhmään, koska pidän sitä hyvänä ajatuksena. Voi siellä kuulla jotain hyödyllistäkin. (Mies, 77 v)

Kuullakseni lisää näkemyksiä metsänhoidosta (Mies, 46 v)

7.3 Esille tulleet vahvuudet ja heikkoudet vertaisoppimisessa

Vertaisoppimisen vahvuuksiin nimettiin kokemuksista oppiminen. Vastaajat olivat yksimielisiä kokemukseräisen oppimisen hyödyllisyydestä. Vahvuuksiin mainittiin myös osallistujien uskallus avata ongelmiaan pienryhmässä. Myös Lampelan ja Veijolan (2013) tutkimuksessa henkilökohtaista paneutumista ryhmäläisiä askarruttaviin asioihin pidettiin vahvuutena vertaisoppimisessa.

Uskallusta tuoda esiin omaa problematiikkaa. Halua jakaa kokemuksia. Tämä ei tulisi esiin luentomuotoisessa opetuksessa. Tosin pienryhmäopetus, jos se on avointa, toimii samoin. Tarvitaan positiivista asennetta ja ryhmän johtajan tulee olla demokraattinen ja tilaa antava. (Nainen, 67 v)

Katsoin tarvitsevani tietoa niistä asioista, joita käsitteleviin ryhmiin ilmoittauduin. Ryhmässä voi esittää kysymyksiä ja oppii muilta samanlaisten asioiden kanssa "askaroivilta". Luennoilla tulee tietoa helposti vain yksisuuntaisesti - vertaisryhmässä asioiden käsittely vuorovaikutteista. (Nainen, 64 v)

Vertaisoppimisen heikkouksiin ryhmänjäsenet nimesivät ryhmädynamiikkaan liittyviä tekijöitä. Vahvojen ja äänekkäiden persoonien dominoivuus nähtiin haasteellisena ryhmän toiminnan ja onnistumisen kannalta. Yhdessä vastauksessa puolestaan toivottiin mukaan aloittelevia metsänomistajia, jotta ryhmiin ei hakeutuisi vain valmiiksi tietotasoltaan taitavat metsänomistajat. Vertaisoppimisryhmät tarvitsevat kuitenkin kaiken tasoisia metsänomistajia, jotta keskustelusta saadaan rikasta ja uusia näkökulmia pääsee syntymään enemmän. (Nieminen 2009, 28–29.)

Oppimisryhmä voi olla tieto/taitotasoltaan liian epätasainen (Mies, 46 v)

Kaikki eivät ehdi joka tapaamiseen mukaan. Osa kohteista sijaitsee niin kaukana, että matkoihin menisi tunteja kierrellä niitä. Joidenkin tilat voi olla niin huonosti hoidettuja, että omistaja häpeää näyttää metsäänsä muille. (Mies, 39 v)

Jos joku ryhtyy dominoimaan ryhmää eli on liian puhelias ja tuo muiden kustannuksella omia ongelmiaan esiin. Vetäjän johdattelu näissä tilanteissa tarpeen. (Nainen, 64 v)

Muiden tutkimusten tavoin myös Pirkanmaan vertaismetsä -hankkeeseen osallistuneet metsänomistajat pitivät hyvänä vertaisoppimisryhmänä ryhmää, joka on kooltaan tarpeeksi pieni. Useat rajasivat ryhmäkoon maksimissaan kymmeneen henkeen. Myös

erilaisuuden ja eriävät mielipiteet salliva ryhmätoiminta nostettiin tärkeäksi tunnusmerkiksi hyvälle vertaisoppimisryhmälle. (Korhonen ym. 2011, 52–53.)

Hyvässä ryhmässä ei ole enempää kuin 10 jäsentä. Näin jokaiselle jää puheenvuoro ja jokaista jaksetaan kuunnella. Terve asioiden esiin nostaminen on toivottavaa ja jokaisen kannanotto esiin nousseisiin kysymyksiin. (Nainen, 67 v)

Ryhmän koko maksimi 8 henkilöä Jäsenien taustoilla tai muulla sellaisella ei väliä - hyväkin jos ryhmässä on eri kokemuspohjan omaavia henkilöitä. Hyviä vinkkejä saa kokeneimmilta. (Nainen, 64 v)

Sellainen jossa on riittävästi erilaisuutta. Eri mielipiteet ovt tärkeitä (Mies, 47 v)

Ryhmien ohjaajat pitivät vertaisoppimista mielekkäänä koulutusmuotona metsänomistajien kanssa. He kokivat myös itse saavansa ryhmäläisiltä uusia näkökantoja ja ajattelun aihetta. Ohjaajat kokivat vertaisoppimistapaamisiin valmistautumisen kevyempänä kuin luentopohjaisen koulutuksen suunnittelun.

Ryhmän jäsenet tuovat uusia näkökulmia metsäasioista myös ryhmien vetäjille. Asioihin saadaan laajempi näkemys, kun yhdessä pohditaan asioita. (Ryhmän ohjaaja, mies, 50 v)

Sopivan kokoinen ryhmä. Ryhmään/koulutukseen haettu ennakolta samoin ajatteleva ryhmä (talousmetsä). (Ryhmän ohjaaja, mies, 60 v)

Valmistautuminen sujuu luennointiin verrattuna keveämmin. Ohjaaja voi oppia kurssilaisiltaan kokemuksista. (Ryhmän ohjaaja, mies, 59 v)

Haasteina ryhmäohjaajat näkivät ryhmän hallinnan – mikäli ryhmästä erottuu voimakkaita persoonia, on ryhmän ohjaajien vaikea puuttua tilanteeseen ilman vertaisoppimista käsittelevää koulutusta. Työkaluja vertaisoppimisryhmien ohjaamiseen on havaittu tarvittavan myös muissa tutkimuksissa (Heikkinen ym. 2010, 181–182).

Tuskin mitään suuria. Jos ryhmä on aktiivinen, niin kuin voisi olettaa, ei tapaamisissa varmaankaan ilmene suuria ongelmia. Jotkut saattavat tuoda omia näkemyksiään liian voimakkaasti esiin tai olla koko ajan äänessä, mutta tämä tuskin tulee olemaan ongelma. Ryhmän vetäjien voi olla vaikea ottaa enemmän kuuntelevampi rooli, koska olemme tottuneet pitämään esityksiä ja luennoimaan. (Ryhmän ohjaaja, mies, 50 v)

Oman työnsä suunnitteluun osa ryhmien vetäjistä tunsi saavansa rohkaisua ja uusia ajatuksia. Myös metsänomistajien kohtaaminen uudella tavalla tuo vaihtelua perinteisiin metsäneuvojan työtehtäviin.

Sitä en osaa vielä sanoa, mutta odotan mielenkiinnolla maastoretkeilyjä ja siellä käytäviä keskusteluja, joissa voi saada uusia näkökantoja ja lähestymistapoja metsäluonnon- ja maisemanhoitoon. (Ryhmän ohjaaja, mies, 50 v)

Kyllä. Vertaisoppimisryhmän koulutustapahtuma on metsänomistajien kohtaamista hieman uudella tavalla ja erilaisella sisällöllä. (Ryhmän ohjaaja, mies, 60 v)

8 KEHITYSEHDOTUKSIA VERTAISOPPIMISTOIMINTAAN

Vertaisoppiminen osoittautui tekemieni havaintojen ja kyselyjen mukaan soveltuvaksi tavaksi kouluttaa metsänomistajia. Vertaisoppimisryhmiin osallistuneet olivat tyytyväisiä keskusteluun ja kokemustenvaihtoon perustuvan oppimismuodon kokemisesta ja siihen osallistumisesta. Aikuiskoulutukseen tämä malli on mielestäni omiaan, sillä saman kiinnostuksen kohteen omaavat pääsevät kokoontumaan ja verkostoitumaan toimintamallin kautta luonnollisesti.

Koulutusmuotona vertaisoppiminen vaatii kuitenkin ohjaajien koulutusta ja perehdytystä erilaisiin työkaluihin, joita ryhmää ohjattaessa voi käyttää. Myös oman roolin löytämiseen on syytä keskittyä, jotta vältetään liialta luennoimiselta.

Vertaisoppijoiden olisi hyvä pohtia ongelmakohtia ja kysymyksiään muulle ryhmälle jo ennen aiottua tapaamiskertaa. Tällöin keskusteluun saataisiin syvyyttä ja aidosti ryhmäläisiä koskettavia kysymyksiä, jotka pureutuvat heidän metsänhoidollisiin ongelmakohtiinsa.

Ryhmäkoon tulee olla riittävän pieni, jotta kaikilla on hyvä mahdollisuus osallistua keskusteluun. 10 hengen ryhmä on mielestäni suurin henkilömäärä, jolla vertaisoppiminen toimii opetusmenetelmänä vielä hyvin. Mikäli vertaisoppimistapaamiset venyvät pitkiksi, olisi keskustelun lomassa syytä pitää taukoja, jotta uuden tiedon vastaanottokyky säilyy hyvänä koko tapaamisen ajan.

POHDINTA

Opinnäytetyöni eteni suunnitelman mukaisesti, kuitenkin hankkeen tuomat aikataulut ja rajoitukset huomioiden. Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus oli luonnollinen valinta huomioiden aihe ja työni tarkoitus. Työn laajuus vastasi mielestäni opintosuunnitelmaa. Ryhmien tulevaisuus ja muotoutuminen olisivat kiinnostavat aiheet seuraaviksi tutkimuskohteiksi.

Tietoa ja kirjallisuutta oppimisesta ja ryhmädynamiikasta on laajasti saatavilla, mikä vaatii lähdekritiikin ja analysoinnin lisäksi rajojen vetämistä aineiston osalta. Pyrin löytämään luotettavimmat lähteet, jotka ovat saaneet tukea myös muilta tutkijoilta. Suuremmiksi ongelmiksi työn aikana muodostuikin tiedonhankinnan rajaaminen, jotta turhan pedagogiselta tekstiltä vältyttäisiin.

Toivon metsäalan pystyvän hyödyntämään opinnäytetyötäni ja vertaisoppimisen tuomia mahdollisuuksia tulevien koulutusten suunnittelussa ja toteutuksissa.

LÄHTEET

A-ryhmän vertaisoppimistapaaminen. 2014. Vertaisryhmän ensimmäinen tapaamiskerta 11.3.2014. Maa- ja metsätalo. Tampere.

B-ryhmän vertaisoppimistapaaminen. 2014. Vertaisryhmän ensimmäinen tapaamiskerta 12.3.2014. Maa- ja metsätalo. Tampere.

Eini, A. 2014. Vertaisryhmissä puhutaan nyt metsästä. Twitter. Luettu 3.4.2014. <https://twitter.com/EiniAri>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Heikkinen, H., Jokinen, H. & Tynjälä, P. 2010. Vertaisryhmämentorointi työssä oppimisen tukena. Helsinki: LivoniaPrint.

Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2011. Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. Metsäntutkimuslaitos. Luettu 10.4.2014. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.pdf>

Jokinen, A. 2004. Luonnonvarojen käytön dynamiikan hallinta yksityismailla. Yhdyskuntatieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja.

Karppinen, H., Hujala, T. & Virkkula, O. 2011. Recent advances in land owner extension. Metlan työraportteja 193. Metsäntutkimuslaitos. Luettu 24.2.2014. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp193.pdf>

Kauppila, R. 2007. Ihmisen tapa oppia. Juva: WS Bookwell Oy. PS-kustannus.

Kilpeläinen, A. 2014. Aikuiskoulutus elämänkulun rakentajana. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Luettu 15.4.2014. <http://www.aedu.sakky.fi/noste/materiaali/arjakilpelainen.pdf>

Kommunikaatiosuhteet. 2014. Psykologia 6. Kinnulan lukio. Luettu 3.4.2014.
<http://kurssi6.wikispaces.com/Perusk%C3%A4sitteit%C3%A4>

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lampela, S. & Veijola, M. 2013. VENE-hankkeen pienryhmätoiminnan vaikuttavuus ja hyvät toimintamallit. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Launonen, A. & Raehalme, O. 2003. IQ Team – yhdessä enemmän. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino. Luettu 17.3.2014. http://iqform.it.helsinki.fi/iqform/data/files/fi_FI/iqteam.pdf

Lave, J. & Wenger, E. 1991. Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation. Cambridge: Cambridge University Press.

Leppilampi, A. 2002. Yhteistoiminnallinen oppiminen aikuiskoulutuksessa. Teoksessa Sahlberg, P. & Shlomo, S. (toim.) Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY, 286-307.

Lähteenmäki, A. 2012. Pirkanmaan vertaismetsä –hanke. Hankesuunnitelma. Suomen metsäkeskus.

Metsälehti. Vertaisryhmissä puhutaan nyt metsästä. Metsälehti. Luettu 19.3.2014.
<http://www.metsalehti.fi/Metsalehti/Metsauutiset/2014/3/Vertaisryhmissa-puhutaan-nyt-metsasta/>

Metla. Metsänomistajien vertaisoppimisen tiekartta suosittelee pienryhmäretkeilyjä. 2011. Metla. Tiedote 17.10.2011. Luettu 7.4.2014.
<http://www.metla.fi/uutiskirje/metpro/2011-6/uutinen-1.html>

Niemistö, R. 2004. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 6. muuttumaton painos. Tampere: Tammer-Paino.

Nurmi, S. 2013. Pirkanmaan vertaismetsä –hanke. Raportti käsikirjoitus. Suomen metsäkeskus.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 212–241.

Plathan, S. 2012. Vuorovaikutusta ja ryhmädynamiikkaa vertaisopintoryhmässä. Teoksessa Fields, M & Plathan, S. (toim.) Tietoa, taitoja ja hyvää fiilistä – vertaisoppimisen taustaa ja kokemuksia järjestötoiminnassa. Helsinki: OK-opintokeskus.

Rannisto, A-R. 2010. Oppiminen vertaisten kesken. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan pro gradu-tutkielma.

Rauste- Von Wright, M. & Von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9., uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Repo-Kaarento, S. 2007. Innostu ryhmästä. 1.-2. painos. Vantaa: Dark Oy.

Sahlberg, P. & Leppilampi, A. 1994. Yksinään vai yhteisvoimin?. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Saloviita, S. 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Juva: WS Bookwell Oy.

Tuckman, B.W. 1965. Developmental Sequences in Small Groups. Psychological Bulletin.

Tuckman, B. W. & Jensen, M. A. C. 1977. Stages of Small Group Development Revisited. Group and Organizational Studies.

Vertaisoppimisretkeily. 2013. Maastokoulutus vertaisoppimisryhmälle 5.10.2013. Lempäälä.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake metsänomistajille

Nimi:

Syntymävuosi:

Sukupuoli:

 Mies Nainen

Koulutus:

Onko sinulla metsäalan koulutusta?

 Ei Kyllä, mikä:

Kuinka kauan olet omistanut metsää: _____ vuotta

Metsätilan/tilojen koko:

Metsätilan/tilojen sijaintikunta/kunnat:

Välimatka metsätilan ja asuinpaikan välillä: km

Miksi lähdit mukaan vertaisoppimisryhmiin?

Onko sinulla aikaisempaa kokemusta vertaisoppimisesta?

 Ei Kyllä, missä yhteydessä:

Millaisia vahvuuksia mielestäsi liittyy vertaisoppimiseen koulutusmuotona?

Millaisia heikkouksia/ongelmia vertaisoppiminen mielestäsi asettaa koulutusmuotona?

Millainen on mielestäsi hyvä vertaisoppimisryhmä? (Voit käsitellä esimerkiksi ryhmän kokoa, jäseniä, ohjaajan roolia...)

Millainen on mielestäsi hyvä vertaisoppimisryhmän ohjaaja? Millainen ohjaaja ei mielestäsi edistä vertaisoppimisryhmän toimintaa?

Kuinka vuorovaikutus toimi ryhmässä, johon osallistuit?(Sekä osallistujien että ryhmänohjaajan välillä?)

Liite 2. Kyselylomake vertaisoppimisryhmien vetäjille

Nimi:

Oletko pitänyt koulutuksia aiemmin?

Ei

Kyllä, minkälaisia (seminaari, luento, maastoretkeilyt?)

Onko sinulla aiempaa kokemusta vertaisoppimisesta?

Ei

Kyllä, missä yhteydessä?

Millaisia etuja näet vertaisoppimisessa ohjaajan kannalta?

Millaisia haasteita/ongelmia vertaisoppiminen aiheuttaa ryhmän ohjaajalle?

Koetko saavasi vertaisoppimisryhmän vetämisestä eväitä oman työsi suunnitteluun ja suorittamiseen